

Dwadzieścia lat od ataków na londyński system transportu miejskiego. Problem terroryzmu islamskiego w Wielkiej Brytanii

Twenty years since the attacks on London's public transport system.
The problem of Islamic terrorism in the United Kingdom

KRZYSZTOF IZAK

Autor niezależny

<https://orcid.org/0000-0001-9815-6035>

Abstrakt

Celem artykułu jest opisanie ataków terrorystycznych na londyński system transportu miejskiego, do których doszło 7 lipca 2005 r., oraz zagrożenia terrorystycznego w Wielkiej Brytanii związanego z radykalizacją środowisk muzułmańskich inspirowanych przez przywódców duchowych nawołujących do przemocy. Autor szeroko omówił podłoże tych ataków. Następnie m.in. na podstawie raportów z przeprowadzonego śledztwa przedstawił sylwetki sprawców, przygotowania do ataków, ich przebieg oraz próbę ich powtórzenia dwa tygodnie później. Wskazał problemy w zapewnieniu bezpieczeństwa antyterrorystycznego Wielkiej Brytanii, wynikające m.in. z polityki tolerancji wobec ekstremistów muzułmańskich.

Słowa kluczowe

Al-Muhadżirun, ekstremizm muzułmański, imigranci, służby specjalne, zagrożenie terrorystyczne, zamachy

Abstract

The aim of this article is to describe the terrorist attacks on London's public transport system that took place on 7 July 2005 and terrorist threat in Great Britain, posed by the radicalisation of Muslim communities inspired by spiritual leaders inciting violence. The author discussed the background to these attacks extensively. Then, based on investigation reports, among other sources, he presented profiles of the perpetrators, preparations for the attacks, their course and an attempt to repeat them two weeks later. He pointed out problems in ensuring anti-terrorist security in Great Britain, resulting, among other things, from a policy of tolerance towards Muslim extremists.

Keywords

Al-Muhajirun, Muslim extremism, immigrants, secret services, terrorist threat, attacks

Wprowadzenie

Wielka Brytania od początku XXI w. walczy z terroryzmem islamskim, którego źródłem są zewnętrzne uwarunkowania, m.in. aktywność organizacji globalnego salafickiego dżihadu, polityka władz w Londynie, w tym obecność brytyjskich wojsk w Iraku i Afganistanie, dynamiczny wzrost liczby imigrantów z krajów muzułmańskich oraz radykalizacja Brytyjczyków imigranckiego pochodzenia. W Wielkiej Brytanii znaleźli oni dogodne warunki do życia, korzystali z przywilejów i ściągali do tego kraju swoich krewnych. Domagali się dostosowania prawa do potrzeb ich mniejszości. Wywalczyli stosowanie prawa szariatu w sprawach cywilnych. Realizacja polityki społeczeństwa wielokulturowego w Wielkiej Brytanii sprawiła, że nie dostrzeżono zagrożenia wynikającego z niekontrolowanego rozprzestrzeniania się radykalnego islamu. Na azyl w Zjednoczonym Królestwie mogli liczyć dysydenci ścigani w krajach ojczystych za głoszenie antyrządowej propagandy oraz członkowie muzułmańskich organizacji ekstremistycznych, nie wyłączając terrorystów. W latach 90. XX w. młodzi obywatele brytyjscy pakistańskiego pochodzenia, stanowiący największą mniejszość muzułmańską, zaczęli licznie wyjeżdżać do kraju przodków. Przechodzili tam przeszkolenie wojskowe w obozach talibów i Al-Kaidy. Poznawali nowe dla nich idee, m.in. nienawiść do religii innych niż islam i wrogość do szyitów czy ahmadytów, i wracali z zamiarem szerzenia ich w Wielkiej Brytanii. Młodzież

pakistańskiego pochodzenia szybko się radykalizowała pod wpływem haseł głoszonych w meczetach przez imamów i innych przywódców duchowych. Szczególną aktywność zaczęli wykazywać po ataku 11 września 2001 r. w Stanach Zjednoczonych. Brytyjskie służby inwigilowały i zatrzymywały osoby podejrzane o przygotowywanie ataków terrorystycznych, jednak propagandyści dżihadu długo pozostawali bezkarni. Udział brytyjskich sił w operacjach wojskowych w Afganistanie i Iraku spowodował gwałtowny wzrost zagrożenia terrorystycznego w Wielkiej Brytanii.

Zamachy z 7 lipca 2005 r. na londyński system transportu miejskiego, podczas których zdetonowano cztery bomby (trzy w pociągach londyńskiego metra i jedna w autobusie miejskim), były pierwszymi z długiej serii udanych ataków i udaremnionych prób ich przeprowadzenia. Celem artykułu jest opisanie tych ataków oraz zagrożenia terrorystycznego w Wielkiej Brytanii związanego z radykalizacją środowisk muzułmańskich inspirowanych przez przywódców duchowych nawołujących do przemocy.

Ekstremizm islamski – zagrożenia terrorystyczne w Wielkiej Brytanii do 2005 roku

Do 2005 r. Wielkiej Brytanii udało się uniknąć ataków terrorystycznych w wykonaniu ekstremistów islamskich, mimo że mieszkała tam duża grupa radykałów otwarcie głoszących swoje poglądy. W Dewsbury w hrabstwie West Yorkshire w północnej Anglii utworzono siedzibę centrum koordynacyjnego Stowarzyszenia Krzewienia Wiary (Tablighi Dżama'at) na Europę. W Leicester w środkowej Anglii ulokowano siedzibę Federacji Organizacji Muzułmańskich (Federation of Muslim Organisations), znajdującej się pod silnym wpływem ruchu Braci Muzułmanów (Al-Ichwan al-Muslimin; Muslim Brotherhood, MB), który oddziałuje również na Stowarzyszenie Muzułmanów w Wielkiej Brytanii (Muslim Association in Britain, MAB). Jeden z założycieli MAB, Kamal al-Halbawi, został w 1995 r. oficjalnym rzecznikiem MB w Wielkiej Brytanii. W Leicester znajduje się również siedziba Fundacji Muzułmańskiej (Islamic Foundation, IF), utworzonej przez Khurshida Ahmada, działacza pakistańskiej partii religijnej Stowarzyszenie Muzułmańskie (Dżama'at-e Islami)¹. Ruch MB operował w Wielkiej Brytanii za pośrednictwem wzajemnie powiązanych ze sobą organizacji pochodzenia

¹ S. Besson, *Islamizacja Zachodu? Historia pewnego spisku*, Warszawa 2006, s. 125–126, 129.

palestyńskiego, syryjskiego, libijskiego, somalijskiego, irackiego i egipskiego. Oprócz IF i MAB były to, by wymienić te najbardziej znaczące, Muzułmański Fundusz Społeczny (Muslim Welfare Trust), Palestyński Fundusz Pomocy i Rozwoju (Palestinian Relief and Development Fund, Interpal), Centrum Powrotu do Palestyny (Palestine Return Centre), Instytut Islamskiej Myśli Politycznej (Institute for Islamic Political Thought), Centrum Islamskie w Londynie (Islamic Centre in London), Muzułmański Komitet Spraw Publicznych (Muslim Public Affairs Committee), a ponadto firma medialna Maszrik Medias Services, która wydawała gazetę Hamasu „Fila-stin al-Muslima” (pol. Muzułmańska Palestyna) i prohamasowskie czasopismo w języku angielskim „Palestine Times”².

Stolica Wielkiej Brytanii stała się ważnym ośrodkiem ideologicznym ekstremizmu muzułmańskiego i sieci salafickiego dżihadu oddziałującym na cały świat. W latach 70. XX w. jeden z algierskich fundamentalistów oświadczył: *Tutaj w Londynie panuje wolność. Zostawiają nas w spokoju, a nawet pomagają*³. Przez ponad 40 lat Londyn był główną bazą ekstremizmu islamskiego, a w latach 1980–1990 – jego punktem kontaktowym. Ulokowały się w nim niemal wszystkie ruchy muzułmańskie, od tych umiarkowanych do najbardziej ekstremistycznych. Stolica Wielkiej Brytanii pozostawała miejscem rekrutacji i finansowania radykalnych organizacji muzułmańskich z różnych państw świata. Wielu ochotników udających się na front dżihadu w Afganistanie, Jemenie, Czeczenii, Bośni czy Kaszmirze przejeżdżało tranzytem przez Londyn. Wyjazdy ochotników były organizowane przez doskonale zorganizowane siatki korzystające ze wsparcia finansowego miejscowych organizacji charytatywnych⁴.

Miasto określa się mianem „Londonistanu”. Po raz pierwszy słowo to zostało użyte w 1990 r. przez francuskie służby do walki z terroryzmem oraz rządy Pakistanu i Arabii Saudyjskiej⁵. Odniesiono się tym samym do Londynu jako siedziby wielu ugrupowań ekstremistycznych oraz przebywających w nim radykalnych przywódców organizujących zamachy terrorystyczne w innych państwach. „Londonistan” stał się bezpieczną przystanią m.in. dla takich radykalnych działaczy muzułmańskich, jak Omar Bakri Mohammad,

² M. Whine, *The Penetration of Islamist Ideology in Britain*, Hudson Institute, 18 V 2005 r., <https://www.hudson.org/national-security-defense/the-penetration-of-islamist-ideology-in-britain> [dostęp: 18 XI 2025].

³ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu*, Warszawa 2011, s. 87.

⁴ Tamże.

⁵ M. Zawadewicz, *Życie codzienne w muzułmańskim Londynie*, Warszawa 2008, s. 134.

jeden z założycieli brytyjskiego oddziału organizacji Islamska Partia Wyzwolenia (Hizb ut-Tahrir Islami), a następnie ugrupowania Emigranci (Al-Muhadžirun), otwarcie popierający ataki w USA z 11 września 2001 r. oraz wzywający do zjednoczenia muzułmanów i utworzenia światowego kalifatu. Jego bliskim znajomym był Mustafa Kamal Mustafa, lepiej znany jako Abu Hamza al-Masri, przywódca organizacji Zwolennicy Szariatu (Ansar asz-Szaria) i charyzmatyczny imam Wielkiego Meczetu w Finsbury Park, nawołujący do dżihadu i zniszczenia niewiernego Zachodu. Radykalne poglądy głosił również Omar Mahmud Osman alias Abu Katada al-Filastini, redaktor naczelny tygodnika „Al-Ansar” stanowiącego w latach 90. XX w. propagandowe wsparcie algierskiej Zbrojnej Grupy Islamskiej (Al-Dżama’a al-Islamiyya al-Musallaha) przez zapewnianie jej medialnego rozgłosu i łączności z salafickim dżihadem. Abu Katada wspierał też działania Al-Kaidy w Europie⁶.

W latach 90. XX w. Londyn stał się światowym centrum arabskiej prasy, w tym wspomnianej „Filastin al-Muslima” oraz „Al-Hayat” (pol. „Życie”), „Al-Kuds Al-Arabi” (pol. Arabska Jerozolima), „Asz-Szark al-Awsat” (pol. Bliski Wschód) i „Risalat al-Ichwan” (pol. Przesłanie Braci), a także Bliskowschodniej Korporacji Nadawczej (Middle East Broadcasting Corporation) i wielu specjalistycznych publikacji islamskich⁷. Niektóre fatwy Osamy bin Ladena zostały opublikowane najpierw w Londynie. Z kolei Ayman az-Zawahiri, zastępca Osamy bin Ladena, w grudniu 2001 r. ogłosił w „Asz-Szark al-Awsat” skrót swojego manifestu pt. *Fursan tahta rayat an-Nabi* (pol. Rycerze pod sztandarem Proroka). Przedstawił w nim strategię Al-Kaidy, poczynszyszy od zamachów z 11 września 2001 r., które miały sprowokować atak USA na muzułmanów i doprowadzić do ogólnoswiatowego dżihadu, oznaczającego walkę między islamem a wrogimi mu siłami, czyli mocarstwami zachodnimi i Rosją⁸. W grudniu 2002 r. Az-Zawahiri opublikował w „Al-Kuds al-Arabi” artykuł pt. *Al-wala wa al-bara* (pol. Lojalność i wyrzeczenie lub Wierność i rozłam), w którym przedstawił koraniczną

⁶ K. Izak, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2014, s. 127, 358–359.

⁷ M. Phillips, *Londonistan. Jak Wielka Brytania stworzyła państwo terroru*, Warszawa 2010, s. 40–41.

⁸ M.B. Shishani, *Salafi-Jihadists Geopolitical Perspective of Central Asia*, Central Asia – Caucasus Analyst, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/10050-analytical-articles-caci-analyst-2005-6-29-art-10050.html> [dostęp: 29 VI 2025]. Pełny tekst manifestu zawarty został w książce Laury Mansfield, *His Own Words: Translation and Analysis of the Writings of Dr. Ayman Al Zawahiri*, New York 2006.

definicję muzułmańskiej tożsamości. Polega ona na wzajemnej wierności wszystkich muzułmanów oraz ich izolowaniu się od Żydów i chrześcijan, apostatów i heretyków⁹. W Londynie radykalne ugrupowania, zrzeszające imigrantów i uciekinierów politycznych z krajów muzułmańskich, zostały uformowane w ruch islamistyczny o światowym zasięgu. Na przełomie lat 80. i 90. XX w. zorganizowano w Wielkiej Brytanii serię konferencji. Jednoczyły one radykałów muzułmańskich z całego świata, poczynając od stosujących przemoc organizacji, takich jak Hamas czy Hezbollah, a kończąc na muzułmańskich partiach politycznych biorących udział w wyborach do parlamentu w Jordanii czy Malediwach¹⁰.

Wielka Brytania stanowiła schronienie dla radykalnych ideologów fundamentalizmu muzułmańskiego prześladowanych we własnych krajach. Korzystali oni z azylu politycznego, pod warunkiem że na terytorium Zjednoczonego Królestwa nie urzeczywistniali swoich idei. Mogli je jednak swobodnie wyrażać, również w skrajnej formie, otwierając wzywając do dżihadu przeciwko Zachodowi. Nie zmieniło się to nawet po zamachach z 11 września. W dniu 14 grudnia 2001 r. parlament przyjął ustawę antyterrorystyczną (*Anti-terrorism, Crime and Security Act 2001*) pozwalającą na aresztowanie cudzoziemców podejrzanych o działalność terrorystyczną. Tolerowano jednak działalność organizacji ekstremistycznych, z których często wywodzili się terroryści. Były wśród nich osoby, które przeprowadzały operacje terrorystyczne albo próbowały dokonać zamachów w Europie, Azji, Afryce i Ameryce Północnej¹¹. Na przykład 30 kwietnia 2003 r. dwóch terrorystów dokonało ataku samobójczego na bar Mikes Place na plaży w Tel Awiwie, odwiedzany przez obcokrajowców z Zachodu. Zginęły 3 osoby, a 65 zostało rannych. Sprawcy byli Brytyjczykami pakistańskiego pochodzenia. Pierwszy z nich, Asif Mohammad Hanif z Londynu, zginął podczas zamachu. Drugi, Omar Khan Sharif z Derby, przeżył, ale utonął podczas próby ucieczki. Był to pierwszy zamach, w którym Hamas wykorzystał terrorystów niebędących rodowitymi Palestyńczykami. Według brytyjskich służb sprawcy zostali zwerbowani w Wielkiej Brytanii, a następnie spędzili pewien czas w Syrii, gdzie spotkali się z bojownikami Hamasu i zostali przeszkoleni. W marcu 2004 r. Hamas opublikował nagranie

⁹ J. Gilliam, *Why They Hate Us. An Examination of al-wala' wa-l-bara' in Salafi-Jihadist Ideology*, Military Review, 15 II 2018 r., <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2018-OLE/Feb/They-Hate/> [dostęp: 15 VII 2025].

¹⁰ M. Phillips, *Londonistan...*, s. 42.

¹¹ Tamże, s. 44.

wideo zawierające wspólny testament zamachowców oraz informację, że atak miał się zbiec z pierwszą rocznicą zamordowania przez izraelskie siły Ibrahima al-Makadmy, założyciela Brygad Izz ad-Din al-Kassam¹².

Chociaż w 2001 r. Londyn stanął u boku Waszyngtonu w wojnie z terroryzmem, to terytorium brytyjskie wydawało się zabezpieczone przed próbami ataku do czasu, kiedy niepokojące sygnały zmusiły rząd do radykalnej zmiany polityki. W 2002 r. opracowano rządową strategię zwaną w skrócie CONTEST (ang. *counter-terrorism strategy*), która połączyła działania wszystkich służb w celu zmniejszenia zagrożenia terroryzmem międzynarodowym¹³. Mimo to nie podejmowano zdecydowanych działań przeciwko przejawom ekstremizmu islamskiego i mowy nienawiści. 11 września 2002 r., w pierwszą rocznicę ataków w Stanach Zjednoczonych, organizacja Al-Muhadżirun zorganizowała w meczecie w Finsbury Park konferencję pod nazwą „Wielki dzień w historii”, podczas której przedstawiono pozytywne – według organizacji – strony tego ataku. Al-Masri wygłosił na niej odczyt, w którym chwalił porywaczy samolotów, a Omar Bakri Mohammad nazwał ich „dziewiętnastką wspaniałych”¹⁴. W tym czasie meczet w Finsbury Park był jednym z najaktywniejszych ośrodków rekrutacyjnych islamskich bojowników w Londynie. Spotykali się tu ekstremiści muzułmańscy zarówno z Wielkiej Brytanii, jak i z innych krajów. Właśnie w tym meczecie zwerbowano Richarda Reida, słynnego „shoe bombera”, który w końcu lat 90. XX w. odbył szkolenie wojskowe w Afganistanie, a po powrocie do Londynu został aktywnym członkiem ekstremistycznej komórki skupionej wokół Al-Masriego. Reid przemycił ładunek wybuchowy na pokład samolotu American Airlines lecącego 22 grudnia 2001 r. z Paryża do Miami. Został obezwładniony przez pasażerów podczas próby zdetonowania¹⁵. Słuchaczami kazań Al-Masriego było wielu innych terrorystów, w tym Hanif i Szarif,

¹² M. Levitt, *Hamas. Polityka, dobroczynność i terroryzm w służbie dżihadu*, Kraków 2008, s. 293–294.

¹³ Intelligence and Security Committee, *Report into the London Terrorist Attacks on 7 July 2005*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c470140f0b62dffde1050/isc_terrorist_attacks_7july_report.pdf, s. 5 [dostęp: 18 XI 2025].

¹⁴ *Abu Hamza profile*, BBC News, 9 I 2015 r., <https://www.bbc.com/news/uk-11701269> [dostęp: 18 XI 2025]; „Magnificent 19” risks further outrage, *The Standard*, 13 IV 2012 r., <https://www.standard.co.uk/hp/front/magnificent-19-risks-further-outrage-6948639.html> [dostęp: 18 XI 2025].

¹⁵ R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism. The British Connections*, London 2010, s. 308–309.

Kamal Bourgass¹⁶, Zacarias Moussaoui (domniemany dwudziesty zamachowiec z 11 września 2001 r.) i trzech z czterech zamachowców z 7 lipca 2005 r. (Mohammad Sidique Khan, Shehzad Tanweer i Jermaine Lindsay)¹⁷.

W listopadzie 2002 r. zatrzymano w Londynie sześć osób pochodzących z Maroka i Tunezji. Zarzucono im przygotowanie zamachu w londyńskim metrze. Nie mieli oni stałego adresu zamieszkania i byli bezrobotni. Jeden z podejrzanych przyznał się do odbycia szkolenia wojskowego w Afganistanie. Miesiąc później w Londynie i Edynburgu aresztowano czterech obywateli Algierii podejrzanych o przygotowanie ataku terrorystycznego. W styczniu 2003 r. zatrzymano pięciu Algierczyków i Etiopczyka, którzy przybyli do Wielkiej Brytanii dwa lata wcześniej i poprosili o azyl. W ich mieszkaniu w północnym Londynie odkryto ślady rycyny¹⁸.

W 2003 r. nastąpił wzrost zagrożenia terrorystycznego w Wielkiej Brytanii w związku z wkroczeniem do Iraku amerykańskich i brytyjskich sił. Zamknięto wówczas meczet w Finsbury Park, ponieważ znaleziono w nim m.in. gaz CS, ubiór chroniący przed bronią chemiczną i biologiczną, truciznę, kajdanki, broń gazową oraz wiele blankietów brytyjskich paszportów, praw jazdy i kart kredytowych, a także słynną 11-tomową encyklopedię afgańskiego dżihadu, stanowiącą podręcznik terroryzmu. Aresztowano wówczas siedem osób w związku z podejrzeniem posiadania rycyny¹⁹. Al-Masri pozostał na wolności. Zamknięcie meczetu nie przeszkodziło mu głosić kazań na ulicy przed budynkiem oraz w innych meczetach w środkowej Anglii. Nie podjęto jednak działań, by powstrzymać jego działalność, nawet po ogłoszeniu przez niego fatwy, w której stwierdził, że przez

¹⁶ Algierczyk, który w styczniu 2003 r. w Manchesterze zabił detektywa Stephena Oake'a w trakcie próby zatrzymania przez brytyjską policję. Podejrzewany o próbę dokonania w Wielkiej Brytanii ataku terrorystycznego z wykorzystaniem rycyny, która jest silną trucizną. Zob. *Terror Watch: What Ricin?*, Newsweek, 12 IV 2005 r., <https://www.newsweek.com/terror-watch-what-ricin-116577> [dostęp: 18 IX 2025].

¹⁷ R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 46–48, 213, 216, 220, 342, 384, 386; C. Marsden, *Britain: Why did it take so long to bring Abu Hamza to trial?*, World Socialist Web Site, 16 II 2006 r., <https://www.wsws.org/en/articles/2006/02/hamz-f16.html> [dostęp: 16 VII 2025]; D. Strieff, *Terror-tinged U.K. mosque gets a makeover*, NBC News, 5 VII 2006 r., <https://www.nbcnews.com/id/wbna13501930> [dostęp: 18 IX 2025].

¹⁸ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 92.

¹⁹ W. Hoge, *Threats and Responses: Terror Suspects, Mosque Raid in London Results in 7 Arrests in Connection With Discovery of Poison*, The New York Times, 21 I 2003 r., <https://www.nytimes.com/2003/01/21/world/threats-responses-terror-suspects-mosque-raid-london-results-7-arrests.html> [dostęp: 18 IX 2025].

aktywne włączenie się Wielkiej Brytanii w inwazję na Irak i okupację tego kraju staje się ona uprawnionym celem ataku. Według m.in. dziennika „The Guardian” jego aresztowaniu byli przeciwni agenci służb bezpieczeństwa i policjanci, mający nadzieję, że będzie on informował o próbach przeprowadzenia ataku terrorystycznego w Wielkiej Brytanii²⁰.

W maju 2003 r. w ramach śledztwa prowadzonego w sprawie zamachu samobójczego w Tel Awiwie zatrzymano w Nottinghamshire w środkowej Anglii sześciu ekstremistów islamskich²¹. Funkcjonariusze Scotland Yardu szacowali wówczas, że ok. 50 doskonale przygotowanych bojowników spośród 200 Brytyjczyków szkolonych w Afganistanie powróciło do Wielkiej Brytanii i stworzyło grupy terrorystyczne²². W czerwcu powołano Wspólne Centrum Analiz Terroryzmu (Joint Terrorism Analysis Centre, JTAC), podlegające MI5, w celu oceny i analizy zagrożenia terrorystycznego w Wielkiej Brytanii. Wyróżniono pięć poziomów zagrożenia: niski (ang. *low*), umiarkowany (ang. *moderate*), znaczny (ang. *substantial*), poważny (ang. *severe*), krytyczny (ang. *critical*)²³.

W listopadzie 2003 r. podczas wizyty w Londynie prezydenta George’a W. Busha doszło do zamachów w Stambule, w których terroryści muzułmańscy wzięli na cel brytyjski bank HSBC i konsulat²⁴. W grudniu tego samego roku aresztowano afgańskiego weterana Andrew Rowe’a,

²⁰ P. Owen, *Clarke rejects Hamza inquiry calls*, The Guardian, 9 II 2006 r., <https://www.theguardian.com/uk/2006/feb/09/terrorism.politics> [dostęp: 18 IX 2025]; E.F. Vencat, *‘Bleed the Enemy’*, Newsweek, 11 I 2006 r., <https://www.newsweek.com/bleed-enemy-108227> [dostęp: 11 VII 2025]. W maju 2004 r. Abu Hamza al-Masri został aresztowany na prośbę Stanów Zjednoczonych wnoszących o jego ekstradycję. W październiku 2004 r. brytyjski wymiar sprawiedliwości przedstawił Al-Masriemu 15 zarzutów, w tym nawoływanie do zabijania niewiernych i posiadanie materiałów propagandowych zachęcających do podejmowania działań terrorystycznych. W lutym 2006 r. Al-Masri został uznany za winnego 11 z 15 wniesionych przeciwko niemu oskarżeń i skazany na 7 lat więzienia. W październiku 2012 r., po ośmioletniej batalii prawnej, został ekstradowany z Wielkiej Brytanii do USA. Tam w maju 2014 r. został uznany za winnego 11 zarzutów dotyczących terroryzmu. 9 stycznia 2015 r. skazano go na karę dożywotniego więzienia bez możliwości zwolnienia warunkowego. Zob. X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 92; *Radical cleric Abu Hamza jailed for life by US court*, BBC News, 9 I 2015 r., <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-30754959> [dostęp: 18 IX 2025].

²¹ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 92.

²² Tamże.

²³ *Terrorism threat levels*, Security Service MI5, <https://www.mi5.gov.uk/threats-and-advice/terrorism-threat-levels> [dostęp: 23 VI 2025].

²⁴ R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 18.

powiązanego z francuskim dżihadystą Lionelem Dumontem, członkiem tzw. gangu z Roubaix²⁵. W marcu 2004 r. na przedmieściach Londynu odkryto 600 kg saletry potasowej służącej do produkcji materiałów wybuchowych. Aresztowano wówczas ośmiu Brytyjczyków pakistańskiego pochodzenia w wieku od 17 do 32 lat. Jeden z nich, Mohammed Babar, powiązany z Omarem Khyamem, zeznał, że grupa zamierzała przeprowadzić zamachy na dyskotekę w Londynie, centrum handlowe w Kent oraz infrastrukturę energetyczną i gazową²⁶. W 2004 r. zdelegalizowano organizację Al-Muhadżirun, która rekrutowała muzułmańskich studentów brytyjskich uczelni na szkolenie ideologiczne i wojskowe w Pakistanie, Afganistanie, Jemenie i Sudanie. Jednak w miejsce Al-Muhadżirun powstały dwa współpracujące ze sobą ugrupowania: Sekta Zbawienia/Ocalenia (Firkat an-Nadżija) i Al-Ghuraba (Obcy). Obie grupy łączyła nie tylko idea moralnej czystości i propagowania ortodoksyjnego islamu w duchu pierwszych muzułmanów, lecz także osoba Anjema Choudary’ego, bliskiego współpracownika Omara Bakriego Mohammada²⁷. Liderzy nowych ugrupowań unikali wypowiedzi zawierających agresywne treści i oficjalnie nabrali dystansu do ekstremistycznej propagandy. Usuwali wrogie hasła ze swoich stron internetowych zarejestrowanych na Wyspach Brytyjskich, utrzymywali jednak na nich odnośniki do witryn założonych w państwach muzułmańskich, m.in. w Indonezji i Bangladeszu, na których znajdowały się przypadkowe linki do tematyki ekstremistycznej, pozbawione słów kluczowych typowych dla propagandy radykalnych środowisk muzułmańskich²⁸.

W 2004 r. brytyjskie służby zwiększyły zainteresowanie grupami, w których skład wchodził głównie obywatele brytyjscy pakistańskiego pochodzenia. Był to skutek odkrycia składu saletry potasowej oraz sprawy afgańskiego weterana, który odmówił wykonania misji samobójczej podobnej do tej Reida²⁹. 3 sierpnia 2004 r. zatrzymano grupę związaną bezpośrednio

²⁵ Tamże.

²⁶ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 92; R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 18.

²⁷ W 2005 r. Omar Bakri Mohammad, po dwudziestoletnim pobycie w Wielkiej Brytanii, dobrowolnie wyjechał do Libanu, gdzie został poinformowany przez brytyjskie władze o dożywotnim zakazie powrotu do Zjednoczonego Królestwa. Nie zaprzestał jednak działalności i zdalnie uczestniczył w spotkaniach i konferencjach organizowanych w Londynie przez islamskich ekstremistów. Zob. K. Izak, *Leksykon organizacji...*, s. 359.

²⁸ Tamże, s. 358, 360.

²⁹ G. Chaliand, A. Blin, *Historia terroryzmu. Od starożytności do Da'isz*, Warszawa 2020, s. 393.

z Al-Kaidą, którą kierował Dhiren Barot alias Abu Musa al-Hindi, weteran wojny w Afganistanie³⁰. W tym samym czasie nastąpiła próba dokonania zmiany w politycznej doktrynie brytyjskiej wielokulturowości. Zmiana ta dotyczyła poparcia dla niezależnego rozwoju kulturowego poszczególnych grup etnicznych i religijnych obcego pochodzenia, dowartościowywania różnic między nimi oraz ich specyficznych oznak tożsamości. Jednocześnie przywódcy wspólnot muzułmańskich mieli nawoływać w meczetach do przestrzegania porządku publicznego³¹. 3 kwietnia 2004 r. Mark Trevor Phillips, przewodniczący brytyjskiej parlamentarnej Komisji ds. Równości Rasowej (Commission for Racial Equality), która uczyniła z wielokulturowości kluczowy element polityki społecznej, po raz pierwszy stanowczo ją skrytykował. Powiedział w wywiadzie dla prasy, że wielokulturowość to wyrażenie, które (...) *straciło na znaczeniu* (...). *Wielokulturowość sugeruje bowiem separację. (...) Powinniśmy więc raczej mówić o tym, jak przejść od niej do społeczeństwa zintegrowanego, w którym wszyscy są równi wobec prawa i panują wspólne wartości: raczej demokracja niż przemoc, wspólne używanie języka angielskiego i podporządkowanie kulturze Wysp Brytyjskich*³². Ta wypowiedź została źle przyjęta przez wyznawców islamu. W czasie manifestacji zorganizowanej w Londynie w celu wyrażenia poparcia dla przebywających w więzieniach młodych Brytyjczyków pakistańskiego pochodzenia spalili oni brytyjską flagę z okrzykami „Allah Akbar”³³. Wydarzenie to wywołało pytania dotyczące znaczenia integracji i polityki wielokulturowości, czynników warunkujących ich powodzenie lub klęskę³⁴.

Sprawcy ataku

Samobójczy atak w Londynie przeprowadziło czterech mężczyzn w wieku od 18 do 30 lat. Trzech z nich: Mohammad Sidique Khan (30 lat), Shehzad Tanweer (22 lata) i Hasib Hussain (18 lat) urodziło się w Wielkiej Brytanii. Ich rodzice przybyli do niej wiele lat wcześniej i osiedlili się w Beeston

³⁰ Tamże; *Al-Qaeda plotter jailed for life*, BBC News, 7 XI 2006 r., http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6123236.stm [dostęp: 7 VIII 2025].

³¹ Tamże.

³² G. Kepel, *Fitna, wojna w sercu islamu*, Warszawa 2006, s. 222.

³³ Tamże.

³⁴ Intelligence and Security Committee, *Report into the London Terrorist Attacks...*, s. 17.

i Holbeck na przedmieściach Leeds. Znaleźli tu pracę i otrzymali brytyjskie obywatelstwo. Każdy z nich wywodził się z rodziny wielodzietnej. Wszyscy uczęszczali do lokalnych szkół i meczetów. Czwarty zamachowiec, Jermaine Lindsay (19 lat), pochodził z Jamajki³⁵.

Khan, najstarszy z nich, uznany później za przywódcę komórki terrorystycznej, został zapamiętany jako uczeń pilny, cichy i niesprawiający kłopotów. Po ukończeniu szkoły pracował dla miejscowej agencji pomocy, a następnie Departamentu Handlu i Przemysłu (Department of Trade and Industry)³⁶. W 1996 r. rozpoczął studia biznesowe w Leeds Metropolitan University. Jeszcze podczas studiów rozpoczął pracę z młodzieżą, a po ich ukończeniu w 2001 r. został nauczycielem w szkole w Beeston, placówce oświatowej dla dzieci z trudnościami językowymi i behawioralnymi³⁷. Cenili go zarówno inni nauczyciele, jak i rodzice. W 2002 r. udzielił wywiadu dla „Times Educational Supplement”, w którym z pasją opowiadał o swojej pracy³⁸. Jednocześnie dał się poznać jako gorliwy muzułmanin. Regularnie modlił się w pracy oraz w meczecie. Opowiadał, że nie miał spokojnej młodości, wdawał się w bójki, pił alkohol, zażywał narkotyki. Był też zamieszany w handel nimi i miał kilka konfliktów z policją, w tym dotyczących napaści i paserstwa. Zerwał z tym życiem i zwrócił się ku religii. Według otoczenia nie był agresywny, radykalny ani upolityczniony w sposobie, w jaki opowiadał podopiecznym o religii³⁹. Były to jednak pozory, ponieważ Khan prowadził podwójne życie. Z jednej strony angażował się społecznie, a z drugiej ukrywał swoją działalność dżihadystyczną.

W lipcu 2001 r. Khan i jego bliski przyjaciel Wahid Ali udali się do prowadzonego przez Ruch Mudżahedinów (Harakat ul-Mudżhidin) obozu szkoleniowego Mansera, znajdującego się w części Kaszmiru kontrolowanej przez Pakistan. Stamtąd przedostali się do północno-wschodniego Afganistanu i dotarli do linii frontu talibów z Sojuszem Północnym. Wrócili do domu kilka dni przed zamachami z 11 września 2001 r. W szkole Khan oficjalnie wypowiedział się przeciwko tym atakom⁴⁰. Według Artura Wejksznera,

³⁵ *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005*, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c7bc840f0b626628ac62e/1087.pdf>, s. 15–16 [dostęp: 7 VII 2025].

³⁶ Tamże, s. 13.

³⁷ Tamże.

³⁸ *Report of the Official Account...*, s. 14, 16.

³⁹ Tamże, s. 14.

⁴⁰ Tamże; *Profile: Mohammad Sidique Khan*, BBC News, 2 III 2011 r., <https://www.bbc.com/news/uk-12621381> [dostęp: 2 VI 2025].

powołującego się na artykuł Simona Eleganta pt. *A London Bomber's Asia Tour*, zamieszczony w „The Time” z 26 września 2005 r., Khan po odbyciu szkolenia wojskowego w obozie Mansera przeniósł się do obozu talibów w pobliżu Bagram, niedaleko Kabulu. Po wkroczeniu amerykańskich sił do Afganistanu 7 października 2001 r. i udzieleniu przez nie wsparcia Sojuszowi Północnemu stanął w czynnej obronie reżimu talibów. Następnie odbył misję rekonesansową w Malezji, gdzie spotkał się z Riduanem Isamuddinem alias Hambali, członkiem indonezyjskiej Wspólnoty Muzułmańskiej (Dżimah Islamijja). Głównym zadaniem Khana było zdobycie wiedzy na temat wysokości środków finansowych potrzebnych tej organizacji na działalność terrorystyczną. Podczas wizyty na Borneo Khan spotkał się z Nasirem Abbasem, wysokim rangą członkiem Dżimah Islamijja, z którym udał się do bazy organizacji na filipińskiej wyspie Mindanao. Tam miał spotkać się z Azharim Husinem, który był odpowiedzialny za przygotowanie większości ładunków wybuchowych użytych przez terrorystów Dżimah Islamijja⁴¹. Według raportu służb specjalnych przygotowanego dla Izby Gmin informacje medialne dotyczące wizyty Khana w Malezji i na Filipinach zostały zbadane i uznano je za bezpodstawne⁴².

Na przełomie 2001 r. i 2002 r. Khan zaczął regularnie odwiedzać londyński meczet w Finsbury Park, gdzie nawiązał kontakt z Al-Masrim i jego bliskim współpracownikiem Harunem Rashidem Aswatem, który odbył szkolenie wojskowe w Pakistanie i Afganistanie. Po powrocie do Londynu odpowiadał za rekrutację nowych członków. Khan osobiście wspierał rekrutację – a być może sam jej dokonał – Omara Sharifa i Asifa Hanify, którzy w kwietniu 2003 r. przeprowadzili samobójczy atak w Tel Awiwie. W lutym 2003 r. miał odwiedzić Izrael, prawdopodobnie po to, by przeprowadzić rekonesans przed tym zamachem⁴³.

Oficjalne życie towarzyskie Khana skupiało się wokół klubów młodzieżowych, muzułmańskiej księgarni i siłowni. Do 2003 r. zasiadał w Komitecie zarządzającym jednego z takich klubów. Społeczna działalność Khana pozwoliła mu nawiązać bliskie kontakty z Tanweerem i Hussainem, dla których Khan, nazywany przez nich „Sidi”, był mentorem.

⁴¹ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu motywowanego ideologią religijną na przykładzie salafickiego ruchu globalnego dżihadu*, Poznań 2010, s. 346–347.

⁴² *Report of the Official Account...*, s. 20.

⁴³ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 346; R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 213.

Praca z młodzieżą zaczęła ustępować miejsca nawiązywaniu kontaktów z islamskimi radykałami⁴⁴. W 2003 r. Khan poznał Omara Khyama, Brytyjczyka pakistańskiego pochodzenia, który wcześniej podróżował do północnego Pakistanu, gdzie w obozie położonym w dystrykcie Malakand przeszedł przeszkolenie w zakresie produkcji bomb na bazie nawozów sztucznych. W tym samym roku obaj wyjechali do Pakistanu z grupą brytyjskich dżihadystów, prawdopodobnie również do Malakand. Po powrocie planowali kolejny wyjazd, ale Khan odłożył go ze względu na ciążę żony. W lutym i marcu 2004 r. Khan spotykał się wielokrotnie z Khyamem, który był obserwowany przez MI5. W kwietniu 2004 r. Khyam został aresztowany pod zarzutem kierowania spiskiem mającym na celu zdetonowanie w Londynie ładunku wybuchowego dużej mocy. Khan nie był podejrzanym w tej sprawie⁴⁵. Zwolniono go jednak z pracy. Administracja szkoły uznała, że jego zwolnienie lekarskie od 20 września do 19 listopada 2004 r. nie miało podstaw. 19 listopada Khan wyjechał do Pakistanu⁴⁶.

Tanweer również mieszkał w Beeston. Pochodził z dobrze sytuowanej rodziny, był dobrym uczniem i utalentowanym sportowcem. Od najmłodszych lat poważnie traktował religię, ale nie wykazywał oznak ekstremizmu. W szkole został zapamiętany jako chłopiec spokojny, skromny i popularny wśród rówieśników. W wieku 16 lat stał się bardzo religijny. Sportowe zainteresowania rozwijał w Leeds Metropolitan University, gdzie po dwóch latach studiów otrzymał dyplom Higher National Diploma. W 2003 r. opuścił uczelnię i nie kontynuował nauki. Podczas studiów jeszcze bardziej zwrócił się w kierunku religii, której poświęcał coraz więcej czasu. To prawdopodobnie spowodowało, że porzucił uczelnię. Jeszcze w trakcie studiów uczęszczał do szkoły religijnej w Dewsbury. Nie zauważono jednak u niego oznak fanatyzmu religijnego, mimo że wielokrotnie pojawiał się w meczecie w Finsbury Park w towarzystwie Khana⁴⁷. W kwietniu 2004 r. otrzymał ostrzeżenie za nieobyczajne zachowanie, ale poza tym nie miał kłopotów z policją. 19 listopada 2004 r. wyjechał do Pakistanu razem z Khanem, a po powrocie do Leeds nie pracował i był utrzymywany przez rodzinę.

Hussain mieszkał w dzielnicy Holbeck. Nie należał do wybitnych uczniów. W szkole był spokojny, nie miał wielu kolegów. Zaangażował się

⁴⁴ Tamże, s. 16.

⁴⁵ R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 24–26.

⁴⁶ *Profile: Mohammad Sidique Khan...*

⁴⁷ A. Wejksznier, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 346.

w protesty na tle rasowym, ale nie zwracał w nich uwagi agresywną postawą⁴⁸. Na początku 2002 r. odbył wraz z rodziną tradycyjną pielgrzymkę do Mekki (hadżdż). Po powrocie zaczął manifestować swoją religijność. Nosił tradycyjną muzułmańską odzież i wychwalał Al-Kaidę, nazywając zamachowców z 11 września 2001 r. męczennikami. Swojemu nauczycielowi powiedział, że po skończeniu nauki chce zostać imamem. W 2004 r. został ukarany za kradzież w sklepie, ale poza tym incydentem nie miał problemów z policją. W 2005 r. uzyskał dyplom szkoły zawodowej na kierunku biznesu w South Leeds College⁴⁹.

Lindsay był outsiderem w grupie zamachowców. Urodził się na Jamajce w 1985 r., ojciec szybko ich opuścił. W następnym roku matka z synem i innym mężczyzną wyjechali do Wielkiej Brytanii. Zamieszkali w Huddersfield w Anglii. Jermaine uczęszczał do lokalnych szkół. Był popularny wśród rówieśników, inteligentny, uzdolniony artystycznie, muzycznie i sportowo. Trenował kickboxing i sztuki walki⁵⁰. W 2000 r. matka Lindsaya przeszła na islam, a on uczynił to zaraz po niej, przyjmując imię Djamał. Konwersji na islam towarzyszyła zmiana środowiska, w którym często przebywał. Coraz więcej czasu spędzał w meczecie. W Huddersfield i sąsiednim Dewsbury podziwiano go za szybkość, z jaką osiągnął biegłość w języku arabskim i z jaką zapamiętywał duże fragmenty Koranu. Miał w tym czasie 15 lat. Mimo młodego wieku wykazywał się dojrzałością i powagą. Regularnie nosił długą arabską szatę (galabija)⁵¹. Uważa się, że duży wpływ na Lindsaya miał radykalny kaznodzieja Abdullah al-Faisal, również jamajskiego pochodzenia, współpracownik Al-Masriego, skazany w 2003 r., a następnie deportowany na Jamajkę za rozpowszechnianie materiałów propagandowych o charakterze ekstremistycznym, podżeganie do nienawiści rasowej i namawianie do zabijania „niewiernych”⁵². Jermaine został ukarany za rozdawanie w szkole ulotek popierających Al-Kaidę. W 2002 r. jego matka przeprowadziła się do USA, aby zamieszkać z trzecim z kolei partnerem, i zostawiła syna samego w rodzinnym domu. Wydarzenie to było dla niego traumatycznym przeżyciem. Opuścił szkołę i żył z zasiłku. Wykonywał przy tym dorywcze prace, m.in. sprzedawał telefony komórkowe i książki

⁴⁸ *Report of the Official Account...*, s. 15.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże, s. 17.

⁵¹ Tamże, s. 18.

⁵² Tamże; R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 14–15.

o islamie⁵³. Przez internet poznał Brytyjkę, Samanthę Lewthwaite, konwertkę na islam, z którą uczestniczył w marszu „Stop the War” zorganizowanym w Londynie 30 października 2002 r. Pobrali się i zamieszkali w Huddersfield. Po zamknięciu meczetu w Finsbury Park w 2003 r. Lindsay i Tanweer odwiedzali Al-Masriego, gdy przed świątynią organizowano zgromadzenia z jego udziałem⁵⁴. We wrześniu 2003 r. Lindsay przeprowadził się z żoną do Aylesbury, jednak dużo czasu spędzali w Huddersfield. Prawdopodobnie w drugiej połowie 2004 r. w Huddersfield lub Dewsbury Lindsay poznał Khana⁵⁵.

Przygotowania do ataku

Momentem przełomowym przygotowań do ataków terrorystycznych w Londynie był pobyt Khana i Tanweera w Pakistanie od 19 listopada 2004 r. do 8 lutego 2005 r. Wcześniej Khan podróżował tam sam lub w innym towarzystwie, a jego wyjazdy nie miały na celu odwiedzin rodziny. Tanweer poinformował rodzinę i znajomych, że jedzie do Pakistanu w celu poszerzenia wiedzy religijnej. Znajomi Khana uznali natomiast, że udaje się on do Pakistanu w celu przekroczenia granicy z Afganistanem, gdzie już wcześniej przebywał. W Pakistanie drogi obu mężczyzn się rozeszły. Tanweer zamieszkał u swojego wuja w Fajsalabadzie. Po tygodniu przyjechał po niego Khan i obaj udali się na północ. Tanweer poinformował rodzinę, że jadą w okolice Lahore zobaczyć jedną ze szkół religijnych⁵⁶. Niewykluczone, że obaj pojechali do jednego z obozów szkoleniowych w Malakandzie, gdzie podczas wcześniejszej podróży Khan mógł nawiązać kontakty z Al-Kaidą. Jednym z jej przedstawicieli w Wielkiej Brytanii był Mohammed Kayyum Khan, który w lipcu 2003 r. zorganizował Khanowi podróż do obozu szkoleniowego w Malakandzie. Z kolei Tanweer nawiązał kontakty z organizacją Armia Muhammada (Dżaisz-e Mohammad)⁵⁷. Wspomina się również, że obaj przeszli szkolenie w zakresie produkcji materiałów wybuchowych. Zorganizował je dla nich Rashid Rauf, obywatel brytyjski mieszkający

⁵³ *Report of the Official Account...*, s. 18.

⁵⁴ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 347.

⁵⁵ *Report of the Official Account...*, s. 18.

⁵⁶ Tamże, s. 20.

⁵⁷ R. Simcox, H. Stuart, H. Ahmed, *Islamist Terrorism...*, s. 213, 456.

w Pakistanie. Szkolenie to odbywało się w wynajętym domu w Islambadzie, gdzie Khan i Tanweer nakręcili film na temat męczeństwa, który miał być opublikowany po ich śmierci⁵⁸. Decyzja o przeprowadzeniu ataku w Londynie zapadła więc w Pakistanie. Tanweer twierdził, że nie znalazł tam odpowiedniej szkoły do nauki islamu⁵⁹.

Po powrocie Khan i Tanweer zaczęli wdrażać kluczowe elementy planu zamachu. Obaj zrezygnowali z pracy. Do działań włączyli Hussaina i Lindsaya. Od kwietnia 2005 r. mężczyźni spędzali ze sobą dużo czasu. W maju wynajęli mieszkanie przy ul. Alexandra Grove'a 18. W ten sposób znaleźli się z dala od dzielnicy Beeston, gdzie byli dobrze znani. W nowym miejscu nie rzucali się w oczy, ponieważ tę dzielnicę zamieszkiwali głównie studenci wynajmujący mieszkania. Obok znajdował się Wielki Meczet. Mieszkanie wynajął im Egipcjanin, Magdy Elnashar, którego w listopadzie 2004 r. Lindsay poznał w meczecie. W maju 2005 r. Elnashar obronił doktorat z chemii w Leeds Metropolitan University, a w czerwcu wyjechał na wakacje do kraju z zamiarem powrotu do Wielkiej Brytanii w celu kontynuowania pracy badawczej⁶⁰.

W wynajętym mieszkaniu zamachowcy przystąpili do konstruowania ładunku wybuchowego na bazie łatwo dostępnych i tanich substancji chemicznych. Aby nie budzić podejrzeń, kupowali je partiami. Pierwszego zakupu dokonali 31 marca 2005 r.⁶¹ Można zatem przypuszczać, że zanim wynajęli mieszkanie, byli już w posiadaniu znacznej ilości środków chemicznych. Należały do nich aceton (rozpuszczalnik) i nadtlenek wodoru (wybielacz lub woda utleniona), kwas siarkowy lub solny i woda destylowana łączone w odpowiednich proporcjach. Otrzymuje się w ten sposób materiał wybuchowy w postaci proszku lub kryształków zwany TATP, od angielskiej nazwy: *triacetone triperoxide* (trimeryczny nadtlenek acetonu). Jest to substancja o potężnej sile wybuchu, niewiele mniejszej niż trotyl.

⁵⁸ Shehzad Tanweer, Counter Extremism Project, <https://www.counterextremism.com/extremists/shehzad-tanweer> [dostęp: 27 VI 2025].

⁵⁹ *Report of the Official Account...*, s. 20.

⁶⁰ *Chemistry student held in Cairo*, The Guardian, 15 VII 2005 r., <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/15/july7.uksecurity10> [dostęp: 15 VII 2025]. Tydzień po atakach Magdy Elnashar został zatrzymany w Kairze. Początkowo uznano go za pomysłodawcę oraz inicjatora zamachów w Londynie lub twórcę grupy zamachowców. Ostatecznie egipskie władze oczyściły go z zarzutów i wypuściły na wolność w sierpniu 2005 r. Zob. X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 93.

⁶¹ *Report of the Official Account...*, s. 23.

TATP, powszechnie wykorzystywany przez terrorystów, zwany jest również „matką szatana”. Próbował go zdetonować wspomniany Reid⁶². Z powodu uwalniania się duszących oparów chemicznych Tanweer i Lindsay musieli korzystać z masek i uchylać okna, co spowodowało obumarcie wierzchołków roślin znajdujących się na zewnątrz. Rozjaśnieniu uległy również włosy na głowach Tanweera i Hussaina, na co zwróciły uwagę ich rodziny kilka tygodni przed zamachem. Mężczyźni tłumaczyli, że jest to efekt działania chloru w basenie, w którym pływali w towarzystwie Khana. Wyprodukowany materiał wybuchowy został podzielony na cztery porcje o szacunkowej wadze od 2 do 5 kg i umieszczony w plecakach. Jest prawdopodobne, że grupa przeprowadziła eksplozję próbną, chociaż nie wiadomo, gdzie i kiedy do niej doszło⁶³.

Szacuje się, że koszt przygotowań do przeprowadzenia ataków wyniósł nie mniej niż 8000 funtów, wliczając w to podróże, wynajem samochodów i mieszkania oraz zakup środków chemicznych⁶⁴. Wydaje się, że większość środków finansowych zapewnił Khan. Pracował trzy lata i założył kilka kont bankowych, na których deponował niewielkie kwoty na dłuższy czas i miał dobrą ocenę kredytową. Dzięki temu wziął pożyczkę w wysokości 10 000 funtów, jednak od marca 2005 r. zalegał z jej spłatą i miał debet na swoich kontach. Z kolei Lindsay dokonał kilku zakupów za pomocą czeków, których sprzedawcom nie udało się zrealizować⁶⁵.

28 czerwca trzech uczestników spisku (bez Hussaina) pojechało do Londynu identyczną trasą jak w dniu zamachu. Podobną podróż odbyli prawdopodobnie w połowie marca. Uważa się, że działali w sposób metodyczny i zdyscyplinowany, ostrożnie używali telefonów komórkowych oraz posługiwali się wypożyczonymi samochodami. Przypuszczano, że Khan mógł podejrzewać, iż jest inwigilowany, co wzmoгло jego czujność⁶⁶.

W okresie przygotowań do ataków zmieniło się zachowanie Lindsaya. Stał się mniej religijny, nie modlił się z żoną, ogolił brodę i nosił ubrania

⁶² G. Vince, *Explosives linked to London bombings identified*, New Scientist, 15 VII 2005 r., <https://www.newscientist.com/article/dn7682-explosives-linked-to-london-bombings-identified/> [dostęp: 15 VII 2025]; P. Szymczak, *TATP, materiał wybuchowy zwany matką szatana. Czy można go wykryć?*, Focus.pl, 23 IX 2019 r., <https://www.focus.pl/artykul/czy-tatp-materia-wybuchowy-zwany-matk-szatana-mona-wykry> [dostęp: 23 VI 2025].

⁶³ *Report of the Official Account...*, s. 23.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ Tamże, s. 24.

w stylu zachodnim. Miał romans, ale utrzymywał też znajomości z innymi kobietami. Nawiązał kontakty z drobnymi przestępcami⁶⁷. 27 maja uczestniczył w napadzie w Luton niedaleko Londynu, podczas którego użyto zarejestrowanego na niego samochodu. Lindsay nie został przesłuchany w tej sprawie przez policję⁶⁸. Wydawał pieniądze na różne zakupy, które następnie wymieniał w internecie na materiały potrzebne do produkcji ładunków wybuchowych. Spędzał coraz mniej czasu w domu, a gdy w nim przebywał, zamykał się z komputerem w pokoju. Na krótko przed atakiem żona skonfrontowała go z wiadomościami od dziewczyny, które odkryła w jego telefonie. Poprosiła, żeby opuścił dom, co uczynił⁶⁹.

Hussain w kilkudniowym okresie poprzedzającym zamach często wychodził z domu. 4 lipca powiedział matce, że w ciągu najbliższych dni pojedzie do Londynu. Dwa dni później stwierdził, że jego podróż do stolicy została odłożona z powodu awarii samochodu, ale musi wyjechać tego wieczoru w inne miejsce. Około godziny 15.30 jego szwagierka zauważyła, że szykuje się do wyjścia. To był ostatni raz, kiedy widziała go rodzina⁷⁰.

Z kolei Tanweer 4 lipca poszedł odwiedzić dawnych przyjaciół ze szkoły. Następnego dnia poprosił matkę o przygotowanie torby na ubrania, ponieważ chce pojechać do Manchesteru, aby odwiedzić szkołę muzułmańską. 6 lipca do późnego wieczora grał w krykieta w lokalnym parku. Gdy wrócił do domu, powiedział, że zgubił telefon komórkowy. Ostatni raz widziano go w domu tuż po godzinie 23.00. Przypuszcza się, że wyszedł wkrótce potem⁷¹.

Przebieg ataku

W dniu 7 lipca 2005 r. o godz. 5.07 Lindsay przyjechał z Leeds do Luton Fiatem Brava. Zatrzymał się na parkingu przy stacji kolejowej. Wszedł do środka i sprawdził rozkład jazdy. Następnie kilkakrotnie zmienił miejsce parkowania. O godz. 6.49 obok samochodu Lindsaya zatrzymał się Nissan Micra, z którego wysiedli Khan, Tanweer i Hussain. Mężczyźni założyli

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Intelligence and Security Committee, *Could 7/7 Have Been Prevented? Review of the Intelligence on the London Terrorist Attacks on 7 July 2005*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c153540f0b61a825d6582/7-7_attacks_intelligence.pdf, s. 17 [dostęp: 23 VI 2025].

⁶⁹ Tamże, s. 24–25.

⁷⁰ Tamże, s. 25.

⁷¹ Tamże.

duże plecaki i udali się na stację. Wyglądali jak turyści wybierający się na wycieczkę. O godz. 7.15 weszli na stację i skierowali się do bramek biletowych. W bilety zaopatrzyli się już wcześniej. Udali się na peron, gdzie ok. 20 minut czekali na pociąg do stacji King's Cross. Wyglądali na zrelakso-wanych. Skład odjechał z peronu o godz. 7.40. Pociąg przyjechał do King's Cross o 8.23. Siedem minut później mężczyźni byli widziani w holu stacji, gdy obejmowali się przed rozstaniem. Każdy z nich udał się do metra⁷². Tanweer wsiadł do składu nr 204 linii Circle Line jadącego na wschód, Khan – do kolejki tej samej linii, zmierzającej w przeciwnym kierunku, a Lindsay do składu Piccadilly Line jadącego na południe. Hussain zmierzał do przystanku metra tej samej linii. O godz. 8.50 pociąg, którym jechał Tanweer, zatrzymał się na zatłoczonym peronie stacji Liverpool Street. Terrorysta siedział w drugim wagonie z przodu. Plecak znajdował się na podłodze przy jego nogach. Kilka sekund po odjeździe z peronu do stacji Aldgate doszło do eksplozji. Zginęło 8 osób, w tym sprawca, a 171 zostało rannych⁷³. W ciągu minuty wybuchła bomba w drugim wagonie składu nr 216 odjeżdżającego ze stacji Edgware Road do stacji Paddington, którym jechał Khan. Śmierć poniosło 7 osób, a 163 zostało rannych. Eksplozja trzeciej bomby nastąpiła ok. dwie minuty po pierwszej, gdy skład nr 311 Piccadilly Line, którym jechał Lindsay, zbliżał się do stacji Russell Square. Bomba wybuchła w zatłoczonym pierwszym wagonie, w związku z tym liczba ofiar była największa. Zginęło 27 osób, a 340 zostało rannych⁷⁴.

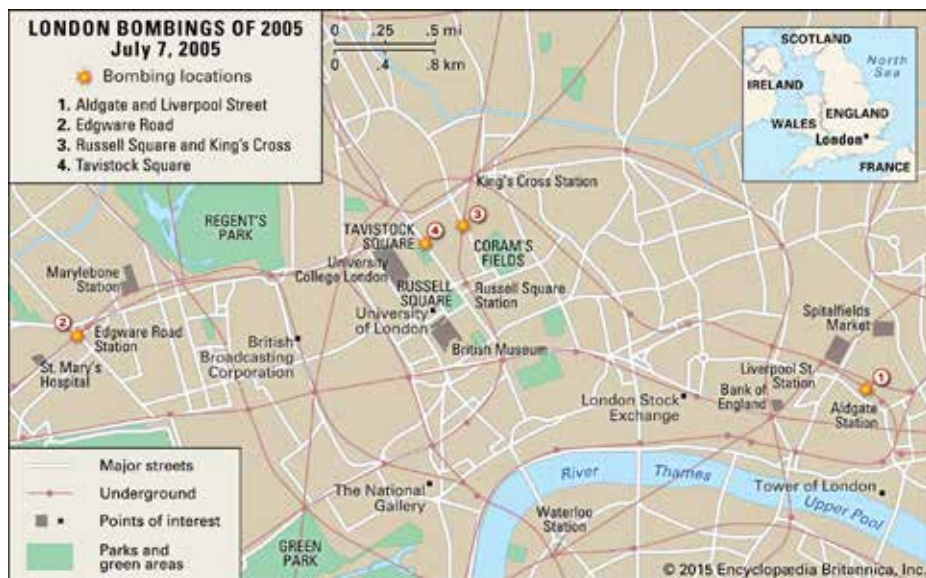
O godz. 8.55 Hussain wysiadł z metra Piccadilly Line na stacji Euston Road, gdzie przez kilka minut próbował bezskutecznie skontaktować się przez telefon komórkowy z pozostałymi zamachowcami. Następnie wrócił na stację King's Cross, gdzie kupił baterię 9 V, być może do zdetonowania ładunku. O godz. 9.06 wszedł do restauracji McDonald's na Euston Road, którą opuścił po ok. 10 minutach. O godz. 9.19 był widziany w autobusie linii 91 jadącym z King's Cross do Euston Station. Wyraźnie zdenerwowany przeciskał się między pasażerami. Na Euston Station przesiadł się do autobusu linii 30 jadącego z Marble Arch na wschód. Pojazd był zatłoczony z powodu zamknięcia metra po wcześniejszych zamachach. Zajął miejsce na górnym pokładzie z tyłu, umieścił plecak na podłodze między stopami i coś w nim „majstrował”. O godz. 9.47, kiedy autobus znajdował się

⁷² *Report of the Official Account...*, s. 2–4.

⁷³ Tamże, s. 5.

⁷⁴ Tamże.

na Tavistock Square, zdetonował bombę, która zabiła 14 osób, w tym jego samego, i raniła ponad 110 (rysunek 1)⁷⁵.

Rysunek 1. Lokalizacja ataków terrorystycznych z 7 lipca 2005 r. w Londynie.

Źródło: M. Ray, *London bombings of 2005*, Britannica, <https://www.britannica.com/event/London-bombings-of-2005> [dostęp: 12 VII 2025].

Do eksplozji w autobusie doszło w pobliżu siedziby Brytyjskiego Stowarzyszenia Medycznego (British Medical Association), z którego wybiegli lekarze, aby ratować rannych. Nie wiadomo, dlaczego terrorysta nie zdetonował ładunku o godz. 8.50, jak pozostali sprawcy. Być może powodem była niesprawa bateria, którą musiał wymienić⁷⁶. Atak w Londynie nastąpił w czasie, kiedy w hotelu Gleneagles w Szkocji odbywał się szczyt państw G8 oraz dzień po decyzji Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego o przyznaniu Londynowi organizacji letnich igrzysk olimpijskich w 2012 r.⁷⁷

⁷⁵ Tamże, s. 5–6.

⁷⁶ Tamże, s. 6; *Report of the 7 July Review Committee*, https://www.london.gov.uk/sites/default/files/gla_migrate_files_destination/archives/assembly-reports-7july-report.pdf, s. 37 [dostęp: 20 VI 2025].

⁷⁷ M. Phythian, *Intelligence, Policy-Making and the 7 July 2005 London Bombings*, „Crime, Law & Social Change” 2005, t. 44, nr 4–5, s. 362. <https://doi.org/10.1007/s10611-006-9027-3>.

O godz. 8.51 pod numer alarmowy 999 zostało przekazane pierwsze zgłoszenie przez pracownika metra ze stacji Aldgate. W tym samym czasie London Ambulance Service otrzymało zgłoszenie i wysłało karetkę na stację Liverpool Street. Pierwszy samochód strażacki dotarł do Aldgate o godz. 9.00 i w tym samym czasie wysyłano kolejne zespoły strażackie i ratownicze. Do działań przystąpili funkcjonariusze z British Transport Police, którzy poprosili o pomoc Policję Metropolitalną (Metropolitan Police Service). Sytuacja była jednak bardzo trudna. Po eksplozjach pasażerowie zostali pogrążeni w ciemnościach. Zgasły wewnętrzne światła wagonów i przestała działać wewnętrzna komunikacja między maszynistą i pasażerami. Z metra na powierzchnię wydobywał się dym. Utrata zasilania na niektórych odcinkach metra początkowo doprowadziła Centrum Kontroli Sieci Londyńskiego Metra (London Underground Network Control Centre) do wniosku, że w sieci wystąpiły skoki napięcia i na ten scenariusz zaczęto reagować. Niedługo potem centrum odebrało telefon z informacją, że na stacji Edgware Road doszło do wypadku. Podejrzewano wówczas, że pociąg uderzył w ścianę tunelu, a na torach znajdował się pasażer⁷⁸. O 9.15 stało się jasne, że doszło do eksplozji, chociaż przyczyna i dokładne miejsce zdarzenia pozostawały nieznane. Na wczesnym etapie służby ratunkowe i policyjne działały chaotycznie, ponieważ nie było wiadomo, co się stało. Pasażerowie nie mogli skontaktować się z maszynistami, a ci z centralą, ponieważ przez pierwsze pół godziny po zamachu nie działała łączność. Początkowo służby ratunkowe wezwano do siedmiu miejsc. Przez pewien czas uważano, że doszło do pięciu oddzielnych incydentów w metrze. Mimo sprzecznych informacji Policja Metropolitalna uznała, że sytuacja jest poważna, bez określenia jej przyczyn⁷⁹. O godz. 9.30 zostało uruchomione krajowe centrum kryzysowe. Pół godziny później jego posiedzeniu przewodniczył minister spraw wewnętrznych Charles Clarke. Wzięto pod uwagę możliwość dokonania ataku terrorystycznego, co o godz. 10.55 potwierdził szef ministerstwa spraw wewnętrznych. Poinformował przedstawicieli służb, że wybuchy spowodowały dużo ofiar, a także zawieszenie działania transportu publicznego. Na tej samej odprawie Ian Blair, komisarz londyńskiej Policji Metropolitalnej, stwierdził, że sytuacja była bardzo zagmatwana, ale obecnie jest pod kontrolą⁸⁰.

⁷⁸ *Report of the 7 July Review Committee...*, s. 12, 25.

⁷⁹ Tamże, s. 13.

⁸⁰ *Report of the Official Account...*, s. 7.

Na miejsca zamachów wysłano 101 karettek pogotowia i 25 zespołów medycznych szybkiego reagowania, które udzielały natychmiastowej pomocy. Zawodziła jednak łączność z Royal London Hospital, do którego przewożono rannych, ponieważ wszystkie sieci telefoniczne były przeciążone.

W atakach zginęło 56 osób, w tym 4 zamachowców, 53 osoby zmarły natychmiast w wyniku eksplozji, jedna w drodze do szpitala, a dwie w szpitalu. Rannych zostało 775 osób. London Hospital przyjął 27 poważnie rannych i 167 osób mogących poruszać się o własnych siłach. Siedemnastu pacjentów przeszło operacje. Część osób przewieziono do innych szpitali⁸¹. Wśród ofiar były trzy Polki: Monika Suchocka (23 lata), Karolina Glueck (29 lat) oraz Anna Brandt (43 lata). Trzech innych Polaków zostało lekko rannych⁸².

O godz. 11.15, podczas pierwszej tego dnia konferencji prasowej, komisarz Ian Blair poinformował, że doszło do sześciu eksplozji⁸³. W południe premier Tony Blair, uczestniczący w szczycie G8 w Szkocji, wydał oświadczenie, że w Londynie doszło do serii ataków terrorystycznych, a przywódcy „ósemki” wyrazili swoje potępienie dla sprawców. O godz. 12.55 minister spraw wewnętrznych złożył oświadczenie w parlamencie, w którym poinformował, że doszło do czterech eksplozji. Wymienił ich miejsca oraz stwierdził, że sprawcy pozostają nieznani, a wskazać ich ma wszczęte śledztwo. Dodał, że nieprawdziwe informacje, które wcześniej przekazywano, wynikały z faktu, że eksplozje następowały w pociągach znajdujących się między stacjami, co spowodowało, że pasażerowie wychodzili z obu stacji metra. To stwarzało wrażenie, że na każdej z nich doszło do incydentu. W tym samym czasie, gdy minister Clarke przemawiał w parlamencie, w internecie opublikowano oświadczenie, w którym odpowiedzialność za atak wzięła Tajna Organizacja Grupy Al-Kaidy w Europie (The Secret Organisation of al-Qaida in Europe). Zagroziła ona również rządowi innych krajów, które wysłały wojska do Afganistanu i Iraku⁸⁴. O godz. 17.30 premier Blair, który wrócił do Londynu,

⁸¹ K.L. Koenig, *Medical Consequences of the 2005 London Terrorist Bombings*, NEJM Journal Watch, 25 I 2007 r., <https://www.jwatch.org/em200701260000006/2007/01/26/medical-consequences-2005-london-terrorist> [dostęp: 26 VI 2025].

⁸² B. Hołyst, *Terroryzm. Tom 1*, Warszawa 2009, s. 708.

⁸³ *Report of the 7 July Review Committee...*, s. 13.

⁸⁴ *Report of the Official Account...*, s. 7–8. W dniu 9 lipca do ataku w Londynie przyznała się, związana z Al-Kaidą organizacja Brygady Abu Hafsa al-Masriego, ta sama, która wzięła odpowiedzialność za atak w Madrycie 11 marca 2004 r. Zob. C. Johnston, *Tube blasts 'almost simultaneous'*, The Guardian, 9 VII 2005 r., <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/09/july7.uksecurity12> [dostęp: 9 VII 2025].

udał się na spotkanie krajowego centrum kryzysowego odbywające się w Sali Konferencyjnej Gabinetu Ministrów (Cabinet Office Briefing Rooms). Złożył tam oświadczenie, w którym zapowiedział intensywne działania policji i służb bezpieczeństwa, aby pociągnąć winnych do odpowiedzialności. Jeszcze przed północą na stacji metra Aldgate odnaleziono karty członkowskie klubów aktywności fizycznej należące do Khana i Tanweera⁸⁵. Rozpoczęło się żmudne dochodzenie dotyczące sprawców ataku.

Śledztwo w sprawie ataku i próba powtórzenia zamachu

Śledczy przeanalizowali nagrania z ponad 2500 kamer monitorujących londyńskie metro. Przełom w poszukiwaniach nastąpił, gdy natrafiono na nagranie ze stacji King's Cross przedstawiające czterech mężczyzn idących razem z dużymi plecakami. Te same osoby znajdowały się na materiale filmowym z kamer na stacji kolejowej w Luton. Na parkingu przed dworcem odnaleziono samochody Nissan Micra i Fiat Brava, którymi przyjechali terroryści. W pierwszym aucie znajdowało się kilka małych ładunków wybuchowych, których przeznaczenia nie udało się wyjaśnić, w drugim znaleziono pistolet⁸⁶. W wyniku śledztwa odkryto różne nagrania. Jedno z nich zawierało wypowiedź Khana: *Jesteśmy w stanie wojny, a ja jestem żołnierzem. Teraz i ty zasmakujesz rzeczywistości tej sytuacji*⁸⁷. Śledztwo wykazało, że w dniu zamachu terroryści wykonywali połączenia na telefon komórkowy należący do Haruna Rashida Aswata, jednego z najbliższych współpracowników Al-Masriego, uznanego za inicjatora ataku z 7 lipca. Aswata aresztowano 20 lipca 2005 r. w Zambii⁸⁸. Tego samego dnia brytyjska prasa opublikowała informację o zidentyfikowaniu wszystkich ofiar ataku w Londynie. Na propozycję premiera Blaira zorganizowania międzynarodowej konferencji na temat zwalczania ekstremizmu islamskiego przywódcy brytyjskich muzułmanów zareagowali żądaniem niezależnego dochodzenia sądowego w sprawie motywów działania czterech zamachowców

⁸⁵ *Report of the Official Account...*, s. 8.

⁸⁶ B. Holyst, *Terroryzm...*, s. 708; B. Levitt, *The True Story Behind Attack on London: Hunting the 7/7 Bombers*, Time, 1 VII 2025 r., <https://time.com/7299329/attack-on-london-netflix-true-story/> [dostęp: 1 VII 2025].

⁸⁷ B. Levitt, *The True Story...* Tłumaczenia w tekście pochodzą od autora (dop. red.).

⁸⁸ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 346, 348.

samobójców, którzy zaatakowali Londyn. Ostrzegli również, że społeczność muzułmańska sama nie jest w stanie wyeliminować ekstremizmu⁸⁹.

21 lipca 2005 r. doszło do nieudanej próby przeprowadzenia kolejnych ataków. Czterech zamachowców: Yassin Omar, Mukhtar Ibrahim, Ramzi Mohammad i Hussain Osman próbowało zdetonować bomby na trzech stacjach londyńskiego metra (Oval, Shepherd's Bush i Warren Street) i w autobusie na Hackney Road. Żadna z nich nie wybuchła. W dwóch zadziałały tylko detonatory, nie doszło jednak do detonacji materiału wybuchowego, a trzecia nie została aktywowana. Jedna osoba została ranna. Zamachowcy uciekli z miejsca zdarzenia⁹⁰.

Następnego dnia na stacji metra Stockwell funkcjonariusze policji zastrzelili Jeana Charlesa de Menezesa (27 lat), obywatela Brazylii, od trzech lat mieszkającego w Wielkiej Brytanii. Był on ścigany przez policjantów ubranych po cywilnemu, ale się nie zatrzymał i wbiegł na stację metra. Został tam obezwładniony przez dwóch funkcjonariuszy, a trzeci oddał siedem strzałów do leżącego na podłodze mężczyzny. Nie był on terrorystą i nie miał też żadnego związku z zamachami z 21 lipca.

Po wydarzeniach z 7 lipca zmieniono wytyczne policji dotyczące zasad postępowania z osobami podejrzanymi o zamiar przeprowadzenia zamachu samobójczego. Funkcjonariuszom nakazano strzelanie w głowę, by wyeliminować możliwość zdetonowania bomby przez rannego terrorystę. Cała sprawa odbiła się na wizerunku brytyjskiej policji, a szef Policji Metropolitalnej Ian Blair podał się do dymisji⁹¹.

Pod koniec lipca w Londynie zatrzymano Mohammada i Ibrahima. Trzeciego zamachowca, Omara, aresztowano w Birmingham (przebranego w kobietą burkę), w Rzymie natomiast zatrzymano Osmana i odesłano go do Wielkiej Brytanii⁹². Zamachowcy byli imigrantami z państw Rogu Afryki (dwóch z Somalii, jeden z Etiopii i jeden z Erytrei). Do Wielkiej Brytanii przybyli w latach 90. XX w. i oczekiwali na przyznanie im obywatelstwa. Nie nawiązali kontaktów z pakistańskimi dżihadystami.

Nie udało się potwierdzić jakichkolwiek powiązań między grupami zamachowców z 7 i 21 lipca. Terrorysty z 21 lipca mieli niedostateczną

⁸⁹ *All 56 dead identified in July 7 attacks*, NBC News, 20 VII 2005 r., <https://www.nbcnews.com/id/wbna8642326> [dostęp: 20 VII 2025].

⁹⁰ A. Wejksznier, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 349; X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 93.

⁹¹ *Policja nie odpowie za śmierć w metrze*, TVN24, 13 II 2009 r., <https://tvn24.pl/swiat/policja-nie-odpowie-za-smierc-w-metrze-ra85753-ls3724956> [dostęp: 13 VII 2025].

⁹² A. Wejksznier, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 350.

wiedzę na temat wytwarzania materiałów wybuchowych, jednak byli równie zdeterminowani jak ich poprzednicy i mieli podobną motywację „śmierci męczeńskiej”. Była nią odpowiedź na obecność wojsk państw zachodnich, w tym Wielkiej Brytanii, w Afganistanie i Iraku⁹³. Zamachowcy zostali skazani za udział w spisku w celu dokonania masowych zabójstw i każdy z nich otrzymał wyrok co najmniej 40 lat więzienia⁹⁴.

2 sierpnia 2005 r. katarska telewizja Al-Dżazira wyemitowała wystąpienie Az-Zawahiriego. Zastępca Osamy bin Ladena stwierdził, że ataki z 7 lipca były odpowiedzią na przedłużającą się obecność sił Zachodu w Iraku i Afganistanie oraz początkiem wielkiego starcia, które Amerykanom będzie przypominało drugi Wietnam⁹⁵. Zaoferował też państwom zachodnim zawieszenie broni, jeśli wycofają się z Bliskiego Wschodu i zmuszą Izrael do pokoju z Palestyńczykami. 1 września w nagraniu rozpowszechnionym przez tę samą stację telewizyjną uzasadniał zamachy w Londynie, oświadczając: *Naszymi celami są ziemie i interesy państw, które biorą udział w agresji przeciwko Palestynie, Irakowi, Afganistanowi*⁹⁶. 25 września Az-Zawahiri jednoznacznie potwierdził odpowiedzialność Al-Kaidy za zamachy w Londynie:

Bracia, rycerze jedności i bohaterowie operacji w Londynie, niech Allah was umieści w swoich rajskich ogrodach i przyjmie wasze dobre czyny. W ich testamentach znalazły się poważne lekcje dla muzułmanów z Pakistanu i Zachodu, dotyczące odrzucenia taghut [bożków] i determinacji mudżahedinów islamu [...], aby zemścić się na krzyżowcach i Żydach za zbrodnie, które popełnili rękoma zanurzonymi w krwi narodu muzułmańskiego. Błogosławiony atak na Londyn należy do szeregu ataków, które Al-Kaida miała zaszczyt przeprowadzić przeciwko arogancji brytyjskich krzyżowców w odpowiedzi na trwającą od ponad stu lat agresję Wielkiej Brytanii przeciwko narodowi muzułmańskiemu, na historyczną zbrodnię, jaką było powstanie Izraela i przeciwko ciągłym zbrodniom Brytyjczyków w stosunku do muzułmanów w Afganistanie i Iraku⁹⁷.

⁹³ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 350; X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 93–94.

⁹⁴ B. Levitt, *The True Story...*

⁹⁵ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 350.

⁹⁶ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 95.

⁹⁷ Tamże, s. 96.

6 lipca 2006 r., przed pierwszą rocznicą zamachów w Londynie, Al-Dżazira wyemitowała pośmiertny testament Tanweera. Terrorysta oświadczył, że przeprowadzona akcja (...) *to jedynie początek ataków, które będą kontynuowane i coraz silniejsze, aż wycofacie wasze oddziały z Afganistanu i Iraku*. Nagraniu wideo towarzyszyło przesłanie Az-Zawahiriego, który oświadczył, że Khan i Tanweer szkolili się w obozach Al-Kaidy⁹⁸.

22 marca 2007 r. w Londynie aresztowano, podczas próby wyjazdu do Pakistanu, Mohammada Shakila i Waheeda Alego. Tego samego dnia w Leeds został zatrzymany Sadeer Saleem. Postawiono im zarzuty udziału w spisku mającym na celu przygotowanie zamachów z 7 lipca 2005 r.⁹⁹ Aresztowane osoby dobrze znały wykonawców tego ataku, jednak nie udowodniono im udziału w komórce terrorystycznej Khana. W kwietniu 2009 r. zostali skazani na siedem lat więzienia za udział w szkoleniach wojskowych w Pakistanie i próbę wyjazdu na kolejne takie szkolenie¹⁰⁰.

Problemy bezpieczeństwa antyterrorystycznego Wielkiej Brytanii

Atak terrorystyczny w Londynie podał w wątpliwość skuteczność działania MI5. Brytyjskie służby nie uwzględniły w pełni zagrożenia ze strony ekstremistów muzułmańskich, ponieważ zakładały, że środowiska te są skutecznie spenetrowane. Trzy tygodnie przed zamachami z 7 lipca obniżono poziom zagrożenia terrorystycznego z poważnego do znacznego (z 4 na 3 w pięciostopniowej skali), a szefowie służb zapewniali, że kontrolują sytuację. Należy jednak przypomnieć, że dwaj zamachowcy z 7 lipca, Khan i Tanweer, oraz jeden z zamachowców z 21 lipca byli w zainteresowaniu brytyjskich służb już w 2004 r. Stwierdzono, że nie stanowią poważnego zagrożenia. Nie doceniono determinacji i operacyjnego zaangażowania komórki Khana¹⁰¹. Renomowane brytyjskie instytucje bezpieczeństwa

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 351.

¹⁰⁰ *British 7/7 suspects jailed for terrorism camp plans*, Reuters, 29 IV 2009 r., <https://www.reuters.com/article/world/british-7-7-suspects-jailed-for-terrorism-camp-plans-idUSTRE53S-5SV/> [dostęp: 29 VI 2025].

¹⁰¹ F. Elliott, S. Goodchild, *7/7 one year on: Why did it happen? The big questions still need answers*, The Independent, 2 VII 2006 r., <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/7-7-one-year-on-why-did-it-happen-the-big-questions-still-need-answers-406351.html> [dostęp: 2 VII 2025]; B. Levitt, *The True Story...*

z olbrzymim doświadczeniem w walce z północnoirlandzkim terroryzmem, wzmocnione po 11 września 2001 r. finansowo, kadrowo i organizacyjnie, nie były w stanie nie tylko powstrzymać zamachowców, lecz także prawidłowo ocenić skali zagrożenia¹⁰². W ciągu dwóch tygodni druga, niezależna grupa terrorystów mogła przyjąć podobny sposób działania i tylko brak profesjonalizmu jej członków w produkcji ładunków wybuchowych uchronił Londyn przed kolejnymi ofiarami.

Wydarzenia z 2005 r. zwiększyły nastroje antymuzułmańskie wśród Brytyjczyków i spowodowały nienotowany wcześniej wzrost poczucia zagrożenia terrorystycznego. Mimo że przywódcy brytyjskiej społeczności muzułmańskiej natychmiast potępił działania zamachowców (kilku liderów wydało nawet fatwy – orzeczenia teologiczne, w których stwierdzali, że ataki są sprzeczne z islamem), nastąpił wzrost liczby przestępstw motywowanych nienawiścią. Ich ofiarą padli zarówno muzułmanie, jak i osoby, których napastnicy niesłusznie uznali za wyznawców islamu¹⁰³. Doszło do kilku ataków na meczety, m.in. w Londynie, Glasgow, Manchesterze, Birmingham, South-on-Sea i Exeter¹⁰⁴. Nasiliło się zjawisko islamofobii, propagowanej głównie przez organizacje i partie skrajnie prawicowe. Wzrost zagrożenia terrorystycznego spowodował włączenie do rządowej strategii CONTEST programu Prevent. Jego celem było zapobieganie zamachom przez rozpoznanie osób wyrażających ekstremistyczne poglądy. Program ten był stale poszerzany, a osoby uznane za niebezpieczne kwalifikowano do części programu zwanej Channel. Mimo że Prevent stosowano wobec wszystkich ekstremistów, w tym skrajnej prawicy, od początku był krytykowany przez organizacje muzułmańskie za stygmatyzację ich społeczności. Wyrażano nawet opinię, że jest głęboko islamofobiczny. Najbardziej kontrowersyjną częścią programu był obowiązek zgłaszania osób podejrzewanych o sprzyjanie radykalizmowi, mogącemu przerodzić się w terroryzm. Obowiązek ten został nałożony na szkoły, policję, służbę zdrowia,

¹⁰² Cabinet Office, *The National Security Strategy of the United Kingdom. Security in an interdependent world*, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2010/oct/uk-national-security-strategy-2008.pdf>, s. 4–5 [dostęp: 14 VI 2025].

¹⁰³ 20 lat temu zamachowcy Al Kaidy dokonali zamachów bombowych w londyńskim metrze, PAP, 7 VII 2025 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/20-rocznica-zamachow-bombowych-w-londynie#:~:text=7%20lipca%202005%20r.,ofiar%20zamachu%20wynosi%C5%82%2034%20lata> [dostęp: 7 VII 2025].

¹⁰⁴ M. Zawadewicz, *Życie codzienne...*, s. 138.

organizacje samorządowe i inne instytucje publiczne¹⁰⁵. W kwietniu 2006 r. weszła w życie nowa ustawa antyterrorystyczna (*The Terrorism Act 2006*), definiująca i nakazująca ściganie takich przestępstw, jak: gloryfikowanie terroryzmu (pochwalanie aktów terrorystycznych w nadziei, że zachęci to innych do ich dokonania), udział w szkoleniu terrorystycznym lub jego organizowanie, planowanie i przygotowanie aktu terrorystycznego oraz rozpowszechnianie publikacji o treści terrorystycznej¹⁰⁶. Z inicjatywą wprowadzenia karalności gloryfikowania terroryzmu rząd wystąpił tuż po zamachach w Londynie. Miał to być jeden z elementów pakietu środków wymierzonych w muzułmańskich przywódców duchowych, takich jak Al-Masri, których premier Blair uznał za podżegaczy do nienawiści. Nowe prawo miało dać policji możliwość zatrzymania podejrzanego o terroryzm na dłuższy czas – do 28 dni zamiast dotychczasowych 14 (rząd początkowo proponował 90 dni). Przepis wszedł w życie 25 lipca 2006 r. Ustawę oprotestowali aktywiści na rzecz ochrony praw człowieka, twierdzący, że skutkiem uchwalenia tej ustawy będzie ograniczenie wolności słowa i swobody działania organizacji pozarządowych¹⁰⁷.

Nowe prawo nie powstrzymało ekstremistów islamskich przed wrogimi działaniami. Po delegalizacji przez ministerstwo spraw wewnętrznych jednego ugrupowania zakładano nowe o innej nazwie. Na przykład po wydaniu zakazu działalności w lipcu 2006 r. wspomnianych wcześniej Firkat an-Nadżija i Al-Ghuraba, Choudary założył internetową organizację Islam4UK. Kontynuowała ona ideologiczny przekaz Al-Muhadżirun, motywując młodych islamskich radykałów do wyjazdów na szkolenia do Pakistanu. 6 sierpnia 2006 r. policja poinformowała o wykryciu spisku terrorystycznego mającego na celu wysadzenie samolotów lecących z Wielkiej Brytanii do Stanów Zjednoczonych. Zatrzymano 20 Brytyjczyków pakistańskiego pochodzenia,

¹⁰⁵ *About Prevent*, Prevent Watch, <https://www.preventwatch.org/about-prevent/> [dostęp: 23 VII 2025]; A. Safdar, *Prevent: UK anti-terror plan „harms children's rights”*, AlJazeera, 13 VII 2016 r., <https://www.aljazeera.com/features/2016/7/13/prevent-uk-anti-terror-plan-harms-childrens-rights> [dostęp: 13 VII 2025].

¹⁰⁶ Była to czwarta ustawa antyterrorystyczna po: *Terrorism Act 2000*, *The Anti-Terrorism, Crime and Security Act 2001* i *The Prevention of Terrorism Act 2005*. Zob. A. Kalicki, *Aspekty prawne w brytyjskim systemie zwalczania terroryzmu*, w: *Terroryzm. Materia ustawowa?*, K. Indeck, P. Potejko (red.), Warszawa 2009, s. 92–100.

¹⁰⁷ W. Brytania: *Nowa ustawa antyterrorystyczna weszła w życie*, Wirtualna Polska, 13 IV 2006 r., <https://www.money.pl/archiwum/wiadomosciagencyjne/pap/artukul/w;brytania;nowa;ustawa;antyterrorystyczna;wesla;w;zycie,28,0,152348.html> [dostęp: 13 IV 2006]; A. Kalicki, *Aspekty prawne w brytyjskim systemie...*, s. 95.

z których ośmiu oskarżono o przygotowanie spisku terrorystycznego. Odbyli oni szkolenie na pograniczu afgańsko-pakistańskim. Tam też powstał plan zamachów, a przywódca grupy Abdullah Ahmed Ali otrzymał szczegółowe instrukcje dotyczące ich realizacji. Zamachowcy zamierzali wysadzić samoloty nad Atlantykiem za pomocą płynnych ładunków wybuchowych ukrytych w butelkach po napojach orzeźwiających. Od momentu ujawnienia planów tych zamachów na lotniskach wprowadzono zaostrzone rygory bezpieczeństwa, zakazujące wnoszenia płynów na pokłady samolotów¹⁰⁸. W listopadzie 2006 r. dyrektor MI5 Eliza Manningham-Buller oświadczyła, że służby kontrolują 200 grup liczących ponad 1600 osób (głównie Brytyjczyków obcego pochodzenia), zaangażowanych w planowanie bądź wspieranie ataków terrorystycznych w Wielkiej Brytanii lub za granicą¹⁰⁹.

Pomimo zdecydowanych działań brytyjskich władz po 2005 r. strukturom terrorystycznym udało się zachować zdolności operacyjne. Potwierdzeniem tego był atak z 30 czerwca 2007 r. na lotnisko Glasgow. Nieco wcześniej, w styczniu 2007 r., brytyjskiej policji udało się udaremnić porwanie i zabicie brytyjskiego żołnierza¹¹⁰. Działania antyterrorystyczne brytyjskich służb wymusiły utajnienie aktywności wielu komórek terrorystycznych¹¹¹. Wciąż jednak tolerowano propagandową działalność ideologów dżihadu. We wrześniu 2008 r. z okazji siódmej rocznicy zamachów w USA Islam4UK ogłosił w mediach informację na temat konferencji „Kalifat dla Wielkiej Brytanii – Boża alternatywa”. Zaproszenia i plakaty reklamujące to spotkanie przedstawiały mapę Wielkiej Brytanii z powiewającą nad nią czarną flagą islamu i umieszczonym napisem „Kalifat”. Podczas zgromadzenia, w którym uczestniczyło ponad 100 osób, Choudary stwierdził, że siedem lat wcześniej Osama bin Laden udzielił Amerykanom lekcji, ale „krzyżowcy” niczego się nie nauczyli. Na Wyspach Brytyjskich dojdzie zatem do kolejnego 11 września. Może także nadejść kolejny 7 lipca. Lider Islam4UK oświadczył wówczas: *Nigdy nie zintegrujemy się z chrześcijaństwem. Zapewniamy, że pewnego dnia to wy przyjmiecie szariat. Nasze oczy skierowane są na Downing Street. To dlatego Brytyjczycy tak się nas obawiają. Nie jest problemem dla nas zadeklarować dżihad w Wielkiej Brytanii, a wówczas każdy*

¹⁰⁸ K. Izak, *Leksykon organizacji...*, s. 361.

¹⁰⁹ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu...*, s. 96.

¹¹⁰ A. Wejkszner, *Ewolucja terroryzmu...*, s. 351.

¹¹¹ Tamże.

z nas może stać się bombą zegarową czekającą na detonację¹¹². Kolejną osobą, która wystąpiła z mową przepelnioną nienawiścią, był Sajful Islam, szef organizacji Salaficka Młodzież dla Propagowania Islamu (Salafi Youth for Islamic Propagation). Wychwalał on Bin Ladena za odwagę i ostrzegł przed powtórzeniem wydarzeń sprzed siedmiu lat, stwierdzając m.in., że: *Winę za zamachy z 11 września ponosi rząd amerykański i nikt inny. To oni są terrorystami. Szejk Osama wielokrotnie ostrzegał Amerykę, wszystko z powodu ich arogancji, bo myśleli, że są supermocarstwem i nikt nie może im zagrozić, więc Osama bin Laden udzielił USA lekcji, której wciąż jeszcze nie pojęli*¹¹³. Odnosząc się do sytuacji w Iraku i Afganistanie, ostrzegł Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię: *Obudźcie się. Wycofajcie się. Musicie powstrzymać przemoc, w przeciwnym razie następny 11 września będzie miał miejsce w Wielkiej Brytanii, tak że następny 7 lipca może rozegrać się tutaj*¹¹⁴.

Aktywność ekstremistów muzułmańskich przyczyniła się do powstania w 2009 r. w Luton antymuzułmańskiej organizacji Angielska Liga Obrony (English Defence Ligue, EDL). Miasto to zamieszkują przede wszystkim potomkowie imigrantów, głównie z państw muzułmańskich. Żyją zgodnie z zasadami szariat i tworzą równoległe społeczeństwo. Bezpośrednią przyczyną powstania EDL była próba zaatakowania przez zwolenników Choudary'ego uczestników odbywającej się w Luton uroczystości powitania żołnierzy Royal Anglican Regiment wracających z Afganistanu¹¹⁵. Organizacja została utworzona w środowisku subkultury kibiców piłkarskich. Stała się trwałym elementem brytyjskiego życia politycznego. Organizowała cykliczne demonstracje, które przyciągały od kilkuset do kilku tysięcy uczestników. Jej liczebność szacowano na 25 000–30 000 członków, co czyniło ją jednym z największych ulicznych ruchów protestu w Wielkiej Brytanii¹¹⁶. W przeciwieństwie do tradycyjnych brytyjskich

¹¹² R. Watson, *Al-Muhajiroun and the long tail of UK terror*, The New Statesman, 22 II 2020 r., <https://www.newstatesman.com/long-reads/2020/02/al-muhajiroun-and-long-tail-uk-terror> [dostęp: 22 VII 2025].

¹¹³ 'Have more babies and Muslims can take over the UK', hate fanatic says, as warning comes that 'next 9/11 will be in UK', Daily Mail, 13 IX 2008 r., <https://www.dailymail.co.uk/news/article-1054909/Have-babies-Muslims-UK-hate-fanatic-says-warning-comes-9-11-UK.html> [dostęp: 13 VII 2025].

¹¹⁴ Tamże.

¹¹⁵ J. Barlett, M. Littler, *Inside the EDL: Populist Politics in a Digital Age*, https://demos.co.uk/wp-content/uploads/2011/10/Inside_the_edl_WEB.pdf, s. 10 [dostęp: 10 IX 2025].

¹¹⁶ K. Jaskułowski, *Głośni i dumni: etnografia Angielskiej Ligi Obrony*, „Prace Etnograficzne” 2017, t. 45, z. 1, s. 117.

partii skrajnie prawicowych (takich jak Front Narodowy – National Front czy Brytyjska Partia Narodowa – British National Party) EDL nie odwoływała się w oficjalnych deklaracjach do ideologii antyimigranckiej i rasistowskiej, lecz głosiła, że występuje jedynie przeciwko islamowi. Liga postrzegała go nie tyle jako jedną z religii brytyjskiego społeczeństwa, ile jako agresywną i ekspansywną polityczną ideologię, która zagraża prawom człowieka i demokracji. Za obowiązek uważała konieczność moralnego wspierania brytyjskich oddziałów na Bliskim Wschodzie. Na tym tle często dochodziło do starć z muzułmanami protestującymi przeciwko obecności brytyjskich żołnierzy w Iraku i Afganistanie¹¹⁷.

W styczniu 2010 r. Islam4UK ogłosiła zorganizowanie marszu „pustych trumien” na ulicach miasta Royal Wootton Bassett, do którego przywożono zwłoki brytyjskich żołnierzy zmarłych w Afganistanie. Krewni, przyjaciele poległych i mieszkańcy ustawiali się wzdłuż ulic, kiedy przykryte flagą trumny przewożono na katafalkach. Choudary oskarżył żołnierzy o popełnianie morderstw i zamieścił w internecie list otwarty zatytułowany *Do rodzin brytyjskich żołnierzy, którzy polegli lub obecnie przebywają w Afganistanie*, podający przyczyny zorganizowania marszu. Jego zapowiedź wywołała falę protestów¹¹⁸. Zmusiło to władze do zdelegalizowania ugrupowania Islam4UK. Decyzja weszła w życie 14 stycznia 2010 r.¹¹⁹ Groźba kary więzienia nie wpłynęła na zmianę charakteru wypowiedzi Choudary’ego, który konsekwentnie głosił ekstremistyczną propagandę. Założył stronę internetową Muzułmanie przeciwko Krzyżowcom (Muslims Against Crusades, MAC). Nazwy tej używano także w odniesieniu do jego zwolenników. Korzystając z możliwości dostępu do mediów społecznościowych, Choudary docierał ze swoimi poglądami do rzesz muzułmanów i wpływał na poziom ich radykalizacji¹²⁰. 11 września 2011 r. sympatycy MAC zorganizowali obok ambasady USA w Londynie manifestację z okazji 10. rocznicy ataku w USA. Doszło do

¹¹⁷ Tamże.

¹¹⁸ *Fury over British Muslim cleric's anti-war march threat*, CNN, 5 I 2010 r., <https://edition.cnn.com/2010/WORLD/europe/01/04/britain.afghanistan.demo/index.html> [dostęp: 5 I 2010].

¹¹⁹ D. Orr, *Is the Islam4UK ban a blow against democracy?*, The Guardian, 14 I 2010 r., <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/14/deborah-orr-islam4uk> [dostęp: 14 VII 2025].

¹²⁰ C. Gammell, *Muslims Against Crusades earn notoriety in less than a year*, The Telegraph, 21 IV 2011 r., <https://www.telegraph.co.uk/news/8461436/Muslims-Against-Crusades-earn-notoriety-in-less-than-a-year.html> [dostęp: 21 VI 2025].

starć z EDL¹²¹. Tego samego dnia aresztowano w Birmingham 11 brytyjskich muzułmanów przygotowujących w tym mieście atak terrorystyczny przy użyciu ośmiu bomb umieszczonych w plecakach. Część z nich odbyła przeszkolenie w obozach Al-Kaidy na pograniczu afgańsko-pakistańskim. Terrorysty zamierzali przekształcić Birmingham w strefę małej wojny. Przywódca grupy Irfan Naseer (31 lat) został skazany na karę dożywotniego więzienia, a dwóch jego najbliższych współpracowników: Irfan Khalid (28 lat) i Ashik Ali (28 lat) – odpowiednio 23 i 20 lat pozbawienia wolności. Członkowie grupy znajdowali się pod ideologicznym wpływem Choudary'ego¹²².

10 listopada 2011 r. brytyjskie ministerstwo spraw wewnętrznych podjęło decyzję o delegalizacji MAC. Była to 48. ekstremistyczna organizacja zdelegalizowana w Wielkiej Brytanii na mocy ustawy antyterrorystycznej i ustawy zabraniającej gloryfikacji terroryzmu. Zakaz działalności oznaczał prawo do zajęcia przez władze aktywów ugrupowania i uznanie członkostwa w organizacji za podlegające karze do 10 lat pozbawienia wolności. W wydanym oświadczeniu Choudary uznał delegalizację MAC za przejaw nienawiści brytyjskiego rządu do muzułmanów¹²³. W miejsce MAC powstała organizacja Zjednoczona Umma (United Ummah), która 2 grudnia 2011 r. zorganizowała w Londynie demonstrację przeciwko nalotom amerykańskich samolotów bezzałogowych na kraje muzułmańskie¹²⁴.

22 maja 2013 r. dwóch Brytyjczyków nigeryjskiego pochodzenia: Michael Adebolayo (28 lat) i Michael Adebowale (22 lata) zabiło w londyńskiej dzielnicy Woolwich brytyjskiego żołnierza Lee Rigby'ego. Przechodzący przez ulicę mężczyzna został najpierw potrącony przez samochód, a następnie sprawcy usiłowali obciąć mu głowę, wznosząc okrzyki „Allah Akbar”. Jego zwłoki przeciągnęli na środek ulicy, by przechodnie mogli je zobaczyć. Sprawcy nie zbiegli z miejsca zbrodni. W oczekiwaniu na policję rozmawiali z postronnymi osobami i próbowali im wyjaśniać swoje poglądy. Adebolayo wykrzyczał m.in.: *Przysięgamy na wszechmogącego Allaha, że nigdy nie przestaniemy z wami walczyć. Zabiliśmy tego mężczyznę tylko dlatego, że muzułmanie codziennie giną z rąk brytyjskich żołnierzy. Oko za oko,*

¹²¹ D. Casciani, *Muslims Against Crusades banned by Theresa May*, BBC News, 10 XI 2011 r., <https://www.bbc.com/news/uk-15678275> [dostęp: 10 XI 2025].

¹²² *Wielka Brytania: 11 skazanych za planowanie zamachów w Birmingham*, Wirtualna Polska, 26 IV 2013 r., <https://wiadomosci.wp.pl/wielka-brytania-11-skazanych-za-planowanie-zamachow-w-birmingham-6082107866088065a> [dostęp: 26 VII 2025].

¹²³ D. Casciani, *Muslims Against Crusades...*

¹²⁴ K. Izak, *Leksykon organizacji...*, s. 365.

*zab za zab*¹²⁵. Po przybyciu na miejsce policjantów mężczyźni próbowali ich zaatakować. Liczyli na to, że zostaną zabici i staną się męczennikami. Zostali zranieni. Adebolayo i Adebowale pochodzili z katolickich rodzin nigeryjskich imigrantów, ale w Wielkiej Brytanii przeszli na islam i się zradyzalizowali¹²⁶. Ten mord doprowadził do największej od ponad 30 lat społecznej mobilizacji, która objęła niemal cały kraj. Antymuzułmańskie demonstracje odbyły się w wielu miastach. W odpowiedzi na te wydarzenia premier David Cameron wypowiedział wojnę radykalizacji i ekstremizmowi. Bardziej stanowcze słowa skierował do EDL i BNP, twierdząc, że nie będzie tolerował prawicowej islamofobii. Zapowiedział też utworzenie specjalnej grupy roboczej TERFOR, której celem miało być zwalczanie ekstremistów¹²⁷. Te obietnice nie zostały spełnione. Zaostrzono kurs wobec skrajnej prawicy, ale tolerowano ekstremistów islamskich i aktywistów oskarżających Brytyjczyków o islamofobię i rasizm.

Pojawiało się coraz więcej opinii, że służby specjalne mogły zapobiec zamachowi z 22 maja 2013 r., podobnie jak atakom w Londynie osiem lat wcześniej. Adebolayo był bowiem znany służbom już w 2010 r., kiedy w Somalii zamierzał przyłączyć się do zbrojnej organizacji Ruch Młodych Mudżahedinów (Harakat asz-Szabab al-Mudżahidin). Został jednak aresztowany w Kenii i odesłany do Wielkiej Brytanii¹²⁸. Brytyjskie służby nie objęły go nadzorem i nie postawiły przed sądem, co powinny zrobić na mocy ustawy z 2006 r., w której za przestępstwo uznano podróż lub zamiar podróży za granicę z planem przyłączenia się do organizacji terrorystycznej lub przeprowadzenia zamachu. Podobnie wyglądała sytuacja z Adebowale, który był wcześniej obserwowany. Okazało się również, że obaj zamachowcy kierowali się nauczaniem Choudary'ego, który pozostawał na wolności i głosił mowę nienawiści¹²⁹. Aresztowano go dopiero po złożeniu przez niego deklaracji wierności Państwu Islamskiemu w lipcu 2014 r. Dwa lata później został skazany na pięć i pół roku pozbawienia wolności, zamiast grożących mu dziesięciu lat. Wyrok uznający go za winnego poprzedziło śledztwo, które kosztowało miliony funtów. Wykazało ono, że jego nazwisko

¹²⁵ *Dożywocie i 45 lat więzienia dla „rzeźników z Londynu” za zabójstwo żołnierza*, TVN24, 26 II 2014 r., <https://tvn24.pl/swiat/dozywocie-i-45-lat-wiezienia-dla-rzeznikow-z-londynu-za-zabojstwo-zolnierza-ra402449-ls3352033> [dostęp: 26 VII 2025].

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ G. Kayzer, *Radykałowie na celowniku*, „Gazeta Polska Codziennie”, 29 V 2013 r.

¹²⁸ Tamże.

¹²⁹ Tamże; P. Falkowski, *Niespokojny Londyn*, „Nasz Dziennik”, 3 VI 2013 r.

przewijało się przy większości ataków terrorystycznych w Wielkiej Brytanii. Miał on zainspirować do zamachów terrorystycznych ponad 100 obywateli Zjednoczonego Królestwa, a prawdopodobnie co czwarty z ponad 900 brytyjskich dżihadystów wyjechał walczyć w szeregach Państwa Islamskiego pod wpływem tego, co głosił ich mentor¹³⁰. Inne dane statystyczne zostały zawarte w raporcie organizacji non profit Counter Extremism Project (CEP) pt. *Anjem Choudary's Ties to Extremist* (pol. Powiązania Anjema Choudary'ego z ekstremistami). Wymieniono w nim 33 organizacje i 112 osób, na które Choudary wywierał wpływ lub z którymi się komunikował w trakcie swojej kariery. Spośród nich 20 dokonało ataków terrorystycznych, 50 próbowało ich dokonać, 19 dołączyło lub próbowało dołączyć do Państwa Islamskiego w Syrii, a inni propagowali treści dżihadystyczne i rekrutowali do organizacji terrorystycznych¹³¹.

Aktywność sieci dżihadystycznych w Wielkiej Brytanii kontynuowało Państwo Islamskie. Zamierzało ono przeprowadzić atak dla uczczenia pamięci sprawców zamachów w 2005 r. W 2015 r. wykryto jeden taki spiszek, w następnym roku kolejny, a trzy w 2017 r.¹³² Niestety, był to rok, w którym

¹³⁰ M.R. Chehab, *Kim jest Anjem Choudary, mentor ostatniego zamachowca z Londynu?*, Newswweek, 8 XII 2019 r., <https://www.newswweek.pl/swiat/po-zamachu-w-londynie-kim-jest-anjem-choudary/n0plx7f> [dostęp: 8 XI 2025].

¹³¹ *Anjem Choudary's Ties to Extremist*, Counter Extremism Project, <https://www.counterextremism.com/anjem-choudary-ties-to-extremists> [dostęp: 23 X 2025]. Choudary odsiedział mniej niż połowę wyroku, reszta miała odbywać się pod ścisłym nadzorem, ale mimo to kontynuował swoją propagandową i agitacyjną aktywność. W 2019 r. zainicjował odrodzenie organizacji Al-Muhadžirun. Za pośrednictwem mediów społecznościowych prowadził nauczanie swoich zwolenników w USA i Kanadzie. Zaangażował się w działalność organizacji Stowarzyszenie Muzułmańskich Myślicieli (Islamic Thinkers Society) propagującej radykalne idee. Pod tą nazwą kryła się Al-Muhadžirun. Jego bliskim współpracownikiem w Kanadzie był Khaled Hussain, reprezentujący nowe pokolenie uczniów Choudary'ego, propagujący go w Ameryce Północnej. 17 lipca 2023 r., po przylocie Hussaina do Londynu w celu spotkania z Choudarym, obaj mężczyźni zostali aresztowani. 30 lipca 2024 r. Choudary'ego skazano na karę dożywotniego więzienia z możliwością jego opuszczenia po 28 latach, Khaled Hussein natomiast otrzymał wyrok 5 lat pozbawienia wolności. Zob. *International counter terrorism investigation leads to Anjem Choudary conviction*, Counter Terrorism Policing, 23 VII 2024 r., <https://www.counterterrorism.police.uk/historic-met-and-international-police-counter-terrorism-investigation-leads-to-anjem-choudary-terror-conviction/> [dostęp: 23 VII 2025]; *CPS statement: Convictions of Anjem Choudary and Khaled Hussein*, Crown Prosecution Service, 31 VII 2024 r., <https://www.cps.gov.uk/cps/news/cps-statement-convictions-anjem-choudary-and-khaled-hussein> [dostęp: 31 VII 2025].

¹³² A. Wejkszner, *Europejska armia kalifatu. Tom I. Centrum supersieci*, Warszawa 2020, s. 234–235.

doszło do trzech zamachów: w Londynie 22 marca (zginęło 6 osób, a co najmniej 49 zostało rannych)¹³³ i 3 czerwca (zginęło 8 osób, a ponad 40 zostało rannych)¹³⁴ oraz w Manchesterze 22 maja (zginęły 22 osoby, a 118 zostało rannych). Sprawcą tego ostatniego był Salman Ramadan Abedi, który zdetonował bombę umieszczoną w plecaku w momencie, gdy uczestnicy opuszczali salę po zakończeniu koncertu amerykańskiej piosenkarki Ariany Grande¹³⁵.

Urodzony w Wielkiej Brytanii Usman Khan (28 lat) zaatakował nożem przechodniów. Do zdarzenia doszło 29 listopada 2019 r. w okolicach Mostu Londyńskiego. Zabił dwie osoby i ranił trzy inne. Napastnika próbowali powstrzymać świadkowie zdarzenia, w tym Polak Łukasz Koczocik, który został ranny. Terrorystę zastrzeliła policja. Jego idolem i mentorem był Choudary. Do zamachu przyznało się Państwo Islamskie. W 2010 r. Khan, działający pod pseudonimem Abu Saif, został aresztowany wraz z ośmioma innymi ekstremistami¹³⁶. Przygotowywali oni serię zamachów, w tym na parlament, giełdę londyńską, ambasadę USA, mieszkanie ówczesnego burmistrza Londynu Borisa Johnsona i katedrę św. Pawła¹³⁷. W 2012 r. Khan został skazany na 16 lat więzienia. Zwolniono go warunkowo. Następnego dnia po zamachu premier Boris Johnson skrytykował praktykę warunkowego wypuszczania terrorystów. Stwierdził, że gdyby Khan nie został przedterminowo zwolniony, nie przeprowadziłby ataku. Poinformował również, że w ramach zwolnienia warunkowego na wolności znajdują się 74 osoby skazane za terroryzm¹³⁸.

Dnia 15 października 2021 r. w Londynie obywatel brytyjski Ali Harbi Ali (26 lat) zabił nożem konserwatywnego polityka Davida Amessa. Zabójca pozostawał pod wpływem Choudary'ego. Eksperci poddali wówczas krytyce program Prevent, którego realizacja pochłonęła miliony funtów, a mimo to jego cel nie został osiągnięty. Wskazano, że przyczyn porażki należy szukać m.in. w paraliżowaniu programu przez duchownych muzułmańskich

¹³³ Tamże, s. 237.

¹³⁴ Tamże, s. 246.

¹³⁵ Tamże, s. 240, 243.

¹³⁶ M.R. Chehab, *Kim jest Anjem Choudary...*

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ „Przygotowywał działalność terrorystyczną”. Mężczyzna zatrzymany, TVN24, 2 XII 2019 r., <https://tvn24.pl/swiat/wielka-brytania-policja-zatrzymala-mezczyzne-podejrzanego-o-terroryzm-ra989867-ls2508450> [dostęp: 2 X 2025].

i działaczy społecznych oraz w nieustannym krytykowaniu go przez przedstawicieli opozycji¹³⁹.

29 lipca 2024 r. Axel Rudakubana (17 lat), Brytyjczyk rwandyjskiego pochodzenia, zabił nożem trzy dziewczynki uczestniczące w kursie tańca. Zranił również dziewięcioro innych dzieci i jedną osobę dorosłą, po czym został ujęty. Atak nastąpił w miasteczku Southport niedaleko Liverpoolu. Po zdarzeniu doszło do kilkudniowych antyimigranckich i antymuzułmańskich protestów i zamieszek w wielu brytyjskich miastach. Miały miejsce starcia z policjantami, zaatakowano posterunek policji i hotel dla nielegalnych imigrantów oczekujących na azyl¹⁴⁰.

Podsumowanie

Po ataku terrorystycznym Al-Kaidy w Londynie 7 lipca 2005 r. rząd Tony'ego Blaira podjął działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa wewnętrznego i ochronę obywateli przed atakami ekstremistów. Te działania były jednak ograniczane z powodu sprzeciwu organizacji muzułmańskich i aktywistów obrony praw człowieka. Zwolennicy twardego kursu wobec ekstremizmu islamskiego krytykowali brytyjską praktykę tzw. czujnej tolerancji, która umożliwiała wielu radykalnym imamom nawoływanie do szerzenia nienawiści i stosowania przemocy. Brytyjskie władze podkreślały jednak, że strategia polegająca na koncentrowaniu się na środkach nadzoru i kontroli osób podejrzewanych o działalność terrorystyczną daje lepsze wyniki niż ich osadzanie w więzieniu, ponieważ pozwalała uzyskać informacje wywiadowcze¹⁴¹. W opinii niektórych ekspertów źródłem przedkładania prawa przestępców ponad bezpieczeństwo Brytyjczyków była ustawa o prawach człowieka (*Human Rights Act*), która w 1998 r. włączyła do brytyjskiego prawa regulacje zawarte w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

¹³⁹ V. Dodd, *Ali Harbi Ali guilty of murdering MP David Amess in terrorist attack*, The Guardian, 11 IV 2022 r., <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/apr/11/david-amess-verdict-terrorist-attack-ali-harbi-ali-guilty> [dostęp: 11 VI 2025].

¹⁴⁰ M. Czarnecki, *Po ataku nożownika w Southport rozruchy rozlały się na kolejne brytyjskie miasta. Aresztowano ponad 90 osób*, wyborcza.pl, 4 VIII 2024 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,31200497,po-ataku-nozownika-w-southport-rozruchy-rozlały-sie-na-kolejne.html> [dostęp: 4 VIII 2025].

¹⁴¹ G. Wilk-Jakubowski, *Sytuacja społeczna muzułmanów w Wielkiej Brytanii*, Kraków 2013, s. 153.

Dosłownie interpretowane przepisy zezwalały na udzielanie azylu w Wielkiej Brytanii obcokrajowcom ściganym w ich krajach za przestępstwa, ponieważ mogliby tam być narażeni na „niehumanitarne lub poniżające traktowanie”¹⁴². Na podstawie tego prawa oraz Rezolucji A/HRC/22/L.40 Rady Praw Człowieka ONZ, przyjętej w marcu 2013 r., za karana islamofobią mogą uchodzić słowa najmniejszej krytyki skierowane w stronę mniejszości muzułmańskich, łącznie z określeniem „terroryzm islamski”¹⁴³.

Ta strategia się nie sprawdziła, a władze w końcu zostały zmuszone do aresztowania osób nawołujących do przemocy. Upłynęły jednak kolejne lata, zanim udało się je wydalić z kraju. Al-Masriego ekstradowano do USA dopiero w październiku 2012 r.¹⁴⁴, Abu Katadę przekazano Jordani w lipcu 2013 r. Amman musiał jednak zapewnić, że wobec Abu Katady, którego wcześniej zaocznie skazano na dożywotnie więzienie za udział w przygotowaniu dwóch zamachów w stolicy Jordanii w 1999 r. i 2000 r., nie będą stosowane tortury w celu wymuszenia zeznań. Obaj po usłyszeniu niekorzystnych dla siebie wyroków odwoływali się do sądów wyższej instancji i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁴⁵. W ich obronie stawały

¹⁴² A. Pearson, *Allison Pearson: We must get rid of the dreadful Human Rights Act*, The Telegraph, 13 V 2015 r., <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/11602222/Allison-Pearson-We-must-get-rid-of-the-dreadful-Human-Rights-Act.html> [dostęp: 13 VI 2025].

¹⁴³ W rezolucji tej stwierdza się, że terroryzm we wszystkich jego formach i przejawach nie może być powiązany z żadną religią, narodowością czy grupą etniczną. To by oznaczało, że nie istnieje terroryzm palestyński, baskijski, korsykański, tamilski, muzułmański i wiele innych. Większość organizacji terrorystycznych jednak miała i ma w swoich nazwach odniesienia do określeń etniczno-narodowych i religijnych. Przedstawiciel UE w ONZ poparł przepisy zawarte w dokumencie, odwołując się jednocześnie do międzynarodowego poparcia dla wolności słowa: „(...) Ameryka jest nadal ostatnim bastionem wolności słowa, ale jest jasne, że nawet tutaj zjeżdżamy po równi pochyłej w stronę upadku swobodnej wypowiedzi. To smutne i przerażające. Mam nadzieję, że ludzie obudzą się, ponieważ po cichu im się tę wolność odbiera, podczas gdy wielu z nich żyje w przekonaniu, że zawsze będą ją mieli”. Zob. D. Weiss, *If You Criticize Islam, You Will Suffer Consequences*, Citizen Times, 13 VII 2014 r., <http://www.citizentimes.eu/2013/06/13/if-you-criticize-islam-you-will-suffer-consequences/> [dostęp: 13 VIII 2024].

¹⁴⁴ *Ekstradycja Abu Hamzy do USA wstrzymana przez apelację*, Wirtualna Polska, 26 IX 2012 r., <https://wiadomosci.wp.pl/ekstradycja-abu-hamzy-do-usa-wstrzymana-przez-apelacje-6082120547132033a> [dostęp: 26 IX 2025].

¹⁴⁵ *Wydalony z Wielkiej Brytanii Abu Katada, oskarżony o terroryzm*, Wirtualna Polska, 7 VII 2013 r., <https://wiadomosci.wp.pl/wydalony-z-wielkiej-brytanii-abu-katada-oskarzony-o-terroryzm-6031568274154113a> [dostęp: 7 VII 2025]. We wrześniu 2014 r. sąd wojskowy w Jordani ostatecznie uwolnił Abu Katadę od zarzutów działalności terrorystycznej mającej polegać na planowaniu ataków na Amerykanów i Izraelczyków i wypuścił go

międzynarodowe organizacje humanitarne, mimo że nawoływali do nienawiści, a Al-Masri organizował ataki terrorystyczne w Jemenie.

W Wielkiej Brytanii wobec muzułmanów nadal stosowano jednak politykę ustępstw i przywilejów. Nadawano im uprawnienia kosztem innych grup społecznych. Specjalny status zwalniał ich od przestrzegania norm, za których naruszenie członkom innych grup społecznych groziły sankcje. Pozwolono na stosowanie szariatu w sprawach cywilnych (m.in. małżeństwa i kwestie spadkowe). Program wspierania wielokulturowości zakładał powstrzymanie niezadowolenia wśród przybyszów, przede wszystkim z krajów muzułmańskich, i osłabienia ich krytycznego stosunku do nowej ojczyzny. Te założenia całkowicie zawiodły, a przyjazna polityka kolejnych rządów doprowadziła do wzrostu ekstremizmu islamskiego¹⁴⁶. Ta sytuacja pogłębiła się po wielkiej fali migracyjnej w 2015 r. Brytyjska policja ukrywała przed opinią publiczną przestępstwa popełniane przez mniejszości muzułmańskie. Strach przed oskarżeniem o rasizm doprowadzał do paraliżu działań służb bezpieczeństwa. W Wielkiej Brytanii muzułmańskie gangi przez 10 lat wykorzystały seksualnie ok. 1400 brytyjskich dziewcząt, a policja tych danych nie upubliczniała. Kiedy sprawa wyszła na jaw, w raporcie napisano m.in., że powodem zaniechania działań, wyciszania i bagatelizowania przestępstw była obawa organów ścigania przed zarzutami o rasizm i politycznymi konsekwencjami zwrócenia się rdzennych Brytyjczyków przeciwko mniejszości etnicznej¹⁴⁷.

Wątpliwa wydaje się skuteczność programów deradykalizacyjnych ze względu na brak możliwości realnej oceny, czy ktoś złagodził swoje poglądy. Stwierdzenie takiej osoby, że porzuciła swoje idee, może być kłamstwem. Trudno jest także prognozować jej dalsze zachowanie. Pozorowanie zmiany postępowania może być sposobem na odwrócenie uwagi służb bezpieczeństwa. Na przykład Usman Khan, terrorysta z 29 listopada 2019 r., przed warunkowym zwolnieniem z więzienia zapewniał, że jest dobrym muzułmaninem i dobrym obywatelem brytyjskim, a jego zaangażowanie w planowanie zamachów było przejawem niedojrzałości¹⁴⁸. Na wolności trafił do

na wolność. Zob. *Oskarżony o planowanie masakry niewinny. Abu Katada na wolności*, TVN24, 24 IX 2014 r., <https://tvn24.pl/swiat/oskarzony-o-planowanie-masakry-niewinny-abu-katada-na-wolnosci-ra471293-ls3412841> [dostęp: 24 IX 2025].

¹⁴⁶ G. Wilk-Jakubowski, *Sytuacja społeczna muzułmanów...*, s. 152–153.

¹⁴⁷ G. Drymer, *Afery seksualne w Wielkiej Brytanii. Gwałty muzułmańskich gangów*, Rzeczpospolita, 1 X 2017 r., <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art2411491-afery-seksualne-w-wielkiej-brytanii-gwalty-muzulmanskich-gangow> [dostęp: 8 X 2025].

¹⁴⁸ M.R. Chehab, *Kim jest Anjem Choudary...*

programu Learning Together, którego celem jest eliminowanie uprzedzeń do innych osób. Ofiarami Khana, które zostały śmiertelnie ranione nożem, byli koordynator tego programu i jego wolontariuszka. Nie sprawdziły się obowiązkowe programy deradykalizacyjne dla terrorystów opuszczających więzienia. W prywatnych rozmowach przyznawali, że nie zmienili swoich przekonań i że dla nich walka o państwo islamskie wciąż trwa¹⁴⁹.

8 października 2024 r. szef MI5, Ken McCallum, poinformował w publicznym wystąpieniu, że od 2017 r. jego służba i policja udaremniły 43 ataki terrorystyczne¹⁵⁰. Zagrożenie terrorystyczne w Wielkiej Brytanii utrzymuje się na trzecim poziomie (zagrożenie znaczne) w pięciostopniowej skali, co oznacza, że atak jest prawdopodobny. Zgodnie z rządowymi ocenami zagrożenie to jest „trwałe i ewoluujące”, a przy tym „mniej przewidywalne i trudniejsze do wykrycia i zbadania”¹⁵¹. Towarzyszy temu niepokój społeczny. Trzy czwarte brytyjskiego społeczeństwa postrzega ekstremistów muzułmańskich jako największe zagrożenie dla kraju¹⁵².

Bibliografia

Besson S., *Islamizacja Zachodu? Historia pewnego spisku*, Warszawa 2006.

Chaliand G., Blin A., *Historia terroryzmu. Od starożytności do Da'isz*, Warszawa 2020.

Falkowski P., *Niespokojny Londyn*, „Nasz Dziennik”, 3 VI 2013 r.

Hołyst B., *Terroryzm. Tom 1*, Warszawa 2009.

Izak K., *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2014.

Jaskułowski K., *Głośni i dumni: etnografia Angielskiej Ligi Obrony*, „Prace Etnograficzne” 2017, t. 45, z. 1, s. 117–121.

¹⁴⁹ Tamże.

¹⁵⁰ Director General Ken McCallum gives latest threat update, Security Service MI5, 8 X 2024 r., <https://www.mi5.gov.uk/director-general-ken-mccallum-gives-latest-threat-update> [dostęp: 8 X 2025].

¹⁵¹ Tamże.

¹⁵² M. Smith, *Which extremists do Britons see as threats in 2024?*, YouGov, 29 II 2024 r., <https://yougov.co.uk/politics/articles/48784-which-extremists-do-britons-see-as-threats-in-2024> [dostęp: 29 VII 2025].

Kalicki A., *Aspekty prawne w brytyjskim systemie zwalczania terroryzmu*, w: *Terroryzm. Materia ustawowa?*, K. Indeck, P. Potejko (red.), Warszawa 2009, s. 92–100.

Kayzer G., *Radykałowie na celowniku*, „Gazeta Polska Codziennie”, 29 V 2013 r.

Kepel G., *Fitna, wojna w sercu islamu*, Warszawa 2006.

Levitt M., *Hamas. Polityka, dobroczynność i terroryzm w służbie dżihadu*, Kraków 2008.

Mansfield L., *His Own Words: Translation and Analysis of the Writings of Dr. Ayman Al Zawahiri*, New York 2006.

Phillips M., *Londonistan. Jak Wielka Brytania stworzyła państwo terroru*, Warszawa 2010.

Phythian M., *Intelligence, Policy-Making and the 7 July 2005 London Bombings*, „Crime, Law & Social Change” 2005, t. 44, nr 4–5, s. 361–385. <https://doi.org/10.1007/s10611-006-9027-3>.

Raufer X., *Atlas radykalnego islamu*, Warszawa 2011.

Simcox R., Stuart H., Ahmed H., *Islamist Terrorism. The British Connections*, London 2010.

Wejksznier A., *Europejska armia kalifatu. Tom I. Centrum supersieci*, Warszawa 2020.

Wejksznier A., *Ewolucja terroryzmu motywowanego ideologią religijną na przykładzie salafickiego ruchu globalnego dżihadu*, Poznań 2010.

Wilk-Jakubowski G., *Sytuacja społeczna muzułmanów w Wielkiej Brytanii*, Kraków 2013.

Zawadewicz M., *Życie codzienne w muzułmańskim Londynie*, Warszawa 2008.

Źródła internetowe

20 lat temu zamachowcy Al Kaidy dokonali zamachów bombowych w londyńskim metrze, PAP, 7 VII 2025 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/20-rocznica-zamachow-bombowych-w-londynie#:~:text=7%20lipca%202005%20r,ofiar%20 zamachu%20wynosi%C5%82%2034%20lata> [dostęp: 7 VII 2025].

About Prevent, Prevent Watch, <https://www.preventwatch.org/about-prevent/> [dostęp: 23 VII 2025].

Abu Hamza profile, BBC News, 9 I 2015 r., <https://www.bbc.com/news/uk-11701269> [dostęp: 18 XI 2025].

Al-Qaeda plotter jailed for life, BBC News, 7 XI 2006 r., http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6123236.stm [dostęp: 7 VIII 2025].

All 56 dead identified in July 7 attacks, NBC News, 20 VII 2005 r., <https://www.nbc-news.com/id/wbna8642326> [dostęp: 20 VII 2025].

Anjem Choudary's Ties to Extremist, Counter Extremism Project, <https://www.counterextremism.com/anjem-choudary-ties-to-extremists> [dostęp: 23 X 2025].

Barlett J., Littler M., *Inside the EDL: Populist Politics in a Digital Age*, https://demos.co.uk/wp-content/uploads/2011/10/Inside_the_edl_WEB.pdf [dostęp: 10 IX 2025].

British 7/7 suspects jailed for terrorism camp plans, Reuters, 29 IV 2009 r., <https://www.reuters.com/article/world/british-7-7-suspects-jailed-for-terrorism-camp-plans-idUSTRE53S5SV/> [dostęp: 29 VI 2025].

Cabinet Office, *The National Security Strategy of the United Kingdom. Security in an interdependent world*, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2010/oct/uk-national-security-strategy-2008.pdf> [dostęp: 14 VI 2025].

Casciani D., *Muslims Against Crusades banned by Theresa May*, BBC News, 10 XI 2011 r., <https://www.bbc.com/news/uk-15678275> [dostęp: 10 XI 2025].

Chehab M.R., *Kim jest Anjem Choudary, mentor ostatniego zamachowca z Londynu?*, Newsweek, 8 XII 2019 r., <https://www.newsweek.pl/swiat/po-zamachu-w-londynie-kim-jest-anjem-choudary/n0plx7f> [dostęp: 8 XI 2025].

Chemistry student held in Cairo, The Guardian, 15 VII 2005 r., <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/15/july7.uksecurity10> [dostęp: 15 VII 2025].

CPS statement: Convictions of Anjem Choudary and Khaled Hussein, Crown Prosecution Service, 31 VII 2024 r., <https://www.cps.gov.uk/cps/news/cps-statement-convictions-anjem-choudary-and-khaled-hussein> [dostęp: 31 VII 2025].

Czarnecki M., *Po ataku nożownika w Southport rozruchy rozlały się na kolejne brytyjskie miasta. Aresztowano ponad 90 osób*, wyborcza.pl, 4 VIII 2024 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,31200497,po-ataku-nozownika-w-southport-rozruchy-rozlały-sie-na-kolejne.html> [dostęp: 4 VIII 2025].

Director General Ken McCallum gives latest threat update, Security Service MI5, 8 X 2024 r., <https://www.mi5.gov.uk/director-general-ken-mccallum-gives-latest-threat-update> [dostęp: 8 X 2025].

Dodd V., *Ali Harbi Ali guilty of murdering MP David Amess in terrorist attack*, The Guardian, 11 IV 2022 r., <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/apr/11/david-amess-verdict-terrorist-attack-ali-harbi-ali-guilty> [dostęp: 11 VI 2025].

Dożywocie i 45 lat więzienia dla „rzeźników z Londynu” za zabójstwo żołnierza, TVN24, 26 II 2014 r., <https://tvn24.pl/swiat/dozywocie-i-45-lat-wiezienia-dla-rzeznikow-z-londynu-za-zabojstwo-zolnierza-ra402449-ls3352033> [dostęp: 26 VII 2025].

Drymer G., *Afery seksualne w Wielkiej Brytanii. Gwałty muzułmańskich gangów*, Rzeczpospolita, 1 X 2017 r., <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art2411491-afery-seksualne-w-wielkiej-brytanii-gwalty-muzulmanskich-gangow> [dostęp: 8 X 2025].

Ekstradycja Abu Hamzy do USA wstrzymana przez apelację, Wirtualna Polska, 26 IX 2012 r., <https://wiadomosci.wp.pl/ekstradycja-abu-hamzy-do-usa-wstrzymana-przez-apelacje-6082120547132033a> [dostęp: 26 IX 2025].

Elliott F., Goodchild S., *7/7 one year on: Why did it happen? The big questions still need answers*, The Independent, 2 VII 2006 r., <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/7-7-one-year-on-why-did-it-happen-the-big-questions-still-need-answers-406351.html> [dostęp: 2 VII 2025].

Fury over British Muslim cleric's anti-war march threat, CNN, 5 I 2010 r., <https://edition.cnn.com/2010/WORLD/europe/01/04/britain.afghanistan.demo/index.html> [dostęp: 5 I 2010].

Gammell C., *Muslims Against Crusades earn notoriety in less than a year*, The Telegraph, 21 IV 2011 r., <https://www.telegraph.co.uk/news/8461436/Muslims-Against-Crusades-earn-notoriety-in-less-than-a-year.html> [dostęp: 21 VI 2025].

Gilliam J., *Why They Hate Us. An Examination of al-wala' wa-l-bara' in Salafi-Jihadist Ideology*, Military Review, 15 II 2018 r., <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2018-OLE/Feb/They-Hate/> [dostęp: 15 VII 2025].

'Have more babies and Muslims can take over the UK' hate fanatic says, as warning comes that 'next 9/11 will be in UK', Daily Mail, 13 IX 2008 r., <https://www.dailymail.co.uk/news/article-1054909/Have-babies-Muslims-UK-hate-fanatic-says-warning-comes-9-11-UK.html> [dostęp: 13 VII 2025].

Hoge W., *Threats and Responses: Terror Suspects, Mosque Raid in London Results in 7 Arrests in Connection With Discovery of Poison*, The New York Times, 21 I 2003 r., <https://www.nytimes.com/2003/01/21/world/threats-responses-terror-suspects-mosque-raid-london-results-7-arrests.html> [dostęp: 18 IX 2025].

Intelligence and Security Committee, *Could 7/7 Have Been Prevented? Review of the Intelligence on the London Terrorist Attacks on 7 July 2005*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c153540f0b61a825d6582/7-7_attacks_intelligence.pdf [dostęp: 23 VI 2025].

Intelligence and Security Committee, *Report into the London Terrorist Attacks on 7 July 2005*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c470140f0b62dff-de1050/isc_terrorist_attacks_7july_report.pdf [dostęp: 18 XI 2025].

International counter terrorism investigation leads to Anjem Choudary conviction, Counter Terrorism Policing, 23 VII 2024 r., <https://www.counterterrorism.police.uk/historic-met-and-international-police-counter-terrorism-investigation-leads-to-anjem-choudary-terror-conviction/> [dostęp: 23 VII 2024].

Johnston C., *Tube blasts 'almost simultaneous'*, The Guardian, 9 VII 2005 r., <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/09/july7.uksecurity12> [dostęp: 9 VII 2025].

Koenig K.L., *Medical Consequences of the 2005 London Terrorist Bombings*, NEJM Journal Watch, 25 I 2007 r., <https://www.jwatch.org/em200701260000006/2007/01/26/medical-consequences-2005-london-terrorist> [dostęp: 26 VI 2025].

Levitt B., *The True Story Behind Attack on London: Hunting the 7/7 Bombers*, Time, 1 VII 2025 r., <https://time.com/7299329/attack-on-london-netflix-true-story/> [dostęp: 1 VII 2025].

„Magnificent 19” risks further outrage, The Standard, 13 IV 2012 r., <https://www.standard.co.uk/hp/front/magnificent-19-risks-further-outrage-6948639.html> [dostęp: 18 XI 2025].

Marsden C., *Britain: Why did it take so long to bring Abu Hamza to trial?*, World Socialist Web Site, 16 II 2006 r., <https://www.wsws.org/en/articles/2006/02/hamz-f16.html> [dostęp: 16 VII 2025].

Orr D., *Is the Islam4UK ban a blow against democracy?*, The Guardian, 14 I 2010 r., <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/14/deborah-orr-islam4uk> [dostęp: 14 VII 2025].

Oskarżony o planowanie masakry niewinny. Abu Katada na wolności, TVN24, 24 IX 2014 r., <https://tvn24.pl/swiat/oskarzony-o-planowanie-masakry-niewinny-abu-katada-na-wolnosci-ra471293-ls3412841> [dostęp: 24 IX 2025].

Owen P., *Clarke rejects Hamza inquiry calls*, The Guardian, 9 II 2006 r., <https://www.theguardian.com/uk/2006/feb/09/terrorism.politics> [dostęp: 18 IX 2025].

Pearson A., *Allison Pearson: We must get rid of the dreadful Human Rights Act*, The Telegraph, 13 V 2015 r., <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/11602222/Allison-Pearson-We-must-get-rid-of-the-dreadful-Human-Rights-Act.html> [dostęp: 13 VI 2025].

Policja nie odpowie za śmierć w metrze, TVN24, 13 II 2009 r., <https://tvn24.pl/swiat/policja-nie-odpowie-za-smierc-w-metrze-ra85753-ls3724956> [dostęp: 13 VII 2025].

Profile: Mohammad Sidique Khan, BBC News, 2 III 2011 r., <https://www.bbc.com/news/uk-12621381> [dostęp: 2 VI 2025].

„Przygotowywał działalność terrorystyczną”. Mężczyzna zatrzymany, TVN24, 2 XII 2019 r., <https://tvn24.pl/swiat/wielka-brytania-policja-zatrzymala-mezczyzne-podejrzanego-o-terroryzm-ra989867-ls2508450> [dostęp: 2 X 2025].

Radical cleric Abu Hamza jailed for life by US court, BBC News, 9 I 2015 r., <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-30754959> [dostęp: 18 IX 2025].

Ray M., *London bombings of 2005*, Britannica, <https://www.britannica.com/event/London-bombings-of-2005> [dostęp: 12 VII 2025].

Report of the 7 July Review Committee, https://www.london.gov.uk/sites/default/files/gla_migrate_files_destination/archives/assembly-reports-7july-report.pdf [dostęp: 20 VI 2025].

Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c7bc840f0b626628ac62e/1087.pdf> [dostęp: 7 VII 2025].

Safdar A., *Prevent: UK anti-terror plan „harms children’s rights”*, AlJazeera, 13 VII 2016 r., <https://www.aljazeera.com/features/2016/7/13/prevent-uk-anti-terror-plan-harms-childrens-rights> [dostęp: 13 VII 2025].

Shehzad Tanweer, Counter Extremism Project, <https://www.counterextremism.com/extremists/shehzad-tanweer> [dostęp: 27 VI 2025].

Shishani M.B., *Salafi-Jihadists Geopolitical Perspective of Central Asia*, Central Asia – Caucasus Analyst, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/10050-analytical-articles-caci-analyst-2005-6-29-art.-10050.html> [dostęp: 29 VI 2025].

Smith M., *Which extremists do Britons see as threats in 2024?*, YouGov, 29 II 2024 r., <https://yougov.co.uk/politics/articles/48784-which-extremists-do-britons-see-as-threats-in-2024> [dostęp: 29 VII 2025].

Strieff D., *Terror-tinged U.K. mosque gets a makeover*, NBC News, 5 VII 2006 r., <https://www.nbcnews.com/id/wbna13501930> [dostęp: 18 IX 2025].

Szymczak P., *TATP, materiał wybuchowy zwany matką szatana. Czy można go wykryć?*, Focus.pl, 23 IX 2019 r., <https://www.focus.pl/artykul/czy-tatp-materia-wybuchowy-zwany-matk-szatana-mona-wykry> [dostęp: 23 VI 2025].

Terror Watch: What Ricin?, Newsweek, 12 IV 2005 r., <https://www.newsweek.com/terror-watch-what-ricin-116577> [dostęp: 18 IX 2025].

Terrorism threat levels, Security Service MI5, <https://www.mi5.gov.uk/threats-and-advice/terrorism-threat-levels> [dostęp: 23 VI 2025].

Vencat E.F., *'Bleed the Enemy'*, Newsweek, 11 I 2006 r., <https://www.newsweek.com/bleed-enemy-108227> [dostęp: 11 VII 2025].

Vince G., *Explosives linked to London bombings identified*, New Scientist, 15 VII 2005 r., <https://www.newscientist.com/article/dn7682-explosives-linked-to-london-bombings-identified/> [dostęp: 15 VII 2025].

W. Brytania: *Nowa ustawa antyterrorystyczna weszła w życie*, Wirtualna Polska, 13 IV 2006 r., <https://www.money.pl/archiwum/wiadomosciagencyjne/pap/artykul/w;brytania;nowa;ustawa;antyterrorystyczna;weszla;w;zycie,28,0,152348.html> [dostęp: 13 IV 2006].

Watson R., *Al-Muhajiroun and the long tail of UK terror*, The New Statesman, 22 II 2020 r., <https://www.newstatesman.com/long-reads/2020/02/al-muhajiroun-and-long-tail-uk-terror> [dostęp: 22 VII 2025].

Weiss D., *If You Criticize Islam, You Will Suffer Consequences*, Citizen Times, 13 VII 2014 r., <http://www.citizentimes.eu/2013/06/13/if-you-criticize-islam-you-will-suffer-consequences/> [dostęp: 13 VIII 2024].

Whine M., *The Penetration of Islamist Ideology in Britain*, Hudson Institute, 18 V 2005 r., <https://www.hudson.org/national-security-defense/the-penetration-of-islamist-ideology-in-britain> [dostęp: 18 XI 2025].

Wielka Brytania: *11 skazanych za planowanie zamachów w Birmingham*, Wirtualna Polska, 26 IV 2013 r., <https://wiadomosci.wp.pl/wielka-brytania-11-skazanych-za-planowanie-zamachow-w-birmingham-6082107866088065a> [dostęp: 26 VII 2025].

Wydalony z Wielkiej Brytanii Abu Katada, oskarżony o terroryzm, Wirtualna Polska, 7 VII 2013 r., https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/arttykul/jordania;wydalony;z;wielkiej;brytanii;abu;katada;oskarzony;o;terroryzm,241,0,1341681.html [dostęp: 7 VII 2025].

Artykuł wyraża poglądy autora i nie reprezentuje stanowiska Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Krzysztof Izak

Emerytowany funkcjonariusz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, pełniący służbę m.in. w pionach realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym. Autor ponad 20 artykułów o tematyce terrorystycznej, które ukazały się na łamach wielu czasopism naukowych. Twórca *Leksykonu organizacji i ruchów islamistycznych* wydane przez ABW.

Kontakt: lizior3@wp.pl